

HART VAN DE STAD KRANT

Erfgoed is geen stolp

- door Roeland van Wely

Wie door Leiden loopt, ziet vooral wat er nog is. Gebouwen, straten, grachten. Maar wie goed kijkt, ziet ook wat er niet meer is - en wat er ooit anders was. Precies daar begint het werk van Erfgoed Leiden en Omstreken. Niet als een instelling die het verleden bewaart onder een glazen stolp, maar als een plek waar geschiedenis wordt ingezet om de vragen van nu te begrijpen.

Arthur Barendsen in het Gravensteen
foto Roeland van Wely

'Erfgoed is geen eindpunt', zegt Arthur Barendsen, sinds 1 juni 2024 de nieuwe directeur van Erfgoed Leiden. 'Het is gereedschap.'

Barendsen is een geboren en getogen Leidenaar, maar woont tegenwoordig in Oegstgeest. Dat laatste zegt hij met een lichte glimlach - en een tikje pijn. 'Ik woonde in de stad, in de wijk. Maar met vier kinderen heb je op een gegeven moment gewoon meer ruimte nodig.' Toch blijft Leiden zijn referentiepunt. Niet alleen als woonplaats uit het verleden, maar als de stad die hij doorleeft. 'En dat doorleven', zegt hij, 'is minstens zo belangrijk als historische kennis.'

Van bank naar erfgoed

Zijn loopbaan begon niet in de archieven of monumentenzorg, maar bij een bank.

'Een totaal andere wereld', zegt hij. Toch was de belangstelling voor monumenten en stadsgeschiedenis er altijd al. Als liefhebber, niet als professional. Barendsen bezocht kastelen, historische plaatsen, gebouwen - vaak samen met iemand die wél in de erfgoedwereld werkte. 'Als je je eenmaal verdiept in bouwgeschiedenis, ga je vanzelf ook nadenken over de mensen die in die gebouwen woonden, hoe een interieur werd gebruikt en wat een plek betekende.'

Die fascinatie bleef, maar het werkveld bleef lang elders. Tot Barendsen de overstap maakte naar de gemeente Leiden, naar de afdeling vergunningen. Parkeervergunningen, marktvergunningen - niet direct waar je erfgoed bij verwacht. 'Mensen denken vaak: saaie ambtenaren die alleen maar nee zeggen. Maar ik vond het fantastisch. Je werkt direct met de stad, met ondernemers en met bewoners.' Die periode bleek cruciaal. Niet alleen omdat Barendsen de gemeentelijke wereld leerde kennen, maar ook omdat hij ontdekte hoe belangrijk het is om een stad niet alleen op papier te begrijpen. 'Je moet weten hoe dingen werken. Waar iets kan, waar het wringt. Als je Leiden niet kent, val je op een bewonersavond heel snel door de mand.'

Geen connaisseur-directeur

Toen de functie bij Erfgoed Leiden vrijkwam, was de stap groot. 'Ik kreeg vaak te horen: van de Zuidas naar een culturele instelling, wat bezielt je?' Toch voelde het als een logische beweging. Niet omdat Barendsen historicus is - integendeel. 'Ik ben geen connaisseur-directeur. Ik ben hier niet om inhoudelijk te bepalen wat belangrijk is.' Dat is een opvallend standpunt, maar welbewust gekozen. Erfgoedorganisaties zijn complex geworden, zegt hij. 'Je hebt mensen nodig die zorgen dat de inhoudelijke experts hun werk goed kunnen doen. Dat vraagt

om organisatievermogen, visie, en het vermogen om te verbinden.' Verband is er behalve met het verleden ook met de toekomst. 'Ik dacht vroeger: dit is vooral terugkijken. Maar we werken hier net zo goed aan technologische vraagstukken, aan digitalisering, aan verduurzaming. Dat had ik onderschat.'

Erfgoed als antwoord op vragen van nu

Volgens Barendsen is dat precies waar erfgoed vandaag de dag relevant wordt. Niet door vast te houden aan hoe het ooit was, maar door te laten zien hoe verandering altijd onderdeel van de stad is geweest. 'Als je naar historische groenstructuren in Leiden kijkt, zie je dat die door de eeuwen heen steeds andere functies hadden. Dat betekent dat we niet alles moeten conserveren zoals het was. Het betekent dat we moeten begrijpen

Interieur het Gravensteen foto Sarah Hart

hoe verandering werkt.' Die houding speelt ook bij discussies over bouwen en slopen. 'De grootste afvalstroom is sloopafval. Waarom slopen we eigenlijk nog zoveel? Ook relatief jonge gebouwen vertellen een verhaal. Over efficiëntie,

uniformiteit, over keuzes die we ooit logisch vonden. Daar kunnen we van leren - maar alleen als we niet zomaar van alles weggooien.' Erfgoed Leiden is in die zin zeker geen rem op ontwikkeling, maar een gesprekspartner. 'Je moet niet vanuit een expert-ivoren-toren zeggen: dit is bijzonder, dus het blijft. Het gaat ook om wat bewoners ervan vinden; om wat een plek betekent.'

Samenwerking en openheid in het Gravensteen

Die visie vertaalt zich in samenwerking. Met culturele instellingen, met de universiteit, met vrijwilligers. 'We moeten veel meer naar buiten. Als je niet vertelt wat erfgoed kan betekenen, weet niemand het.' Een goed voorbeeld vindt Barendsen het Gravensteen, waar Erfgoed Leiden nu deels in is gevestigd. Dat is niet alleen een kantoor, maar ook een ontmoetingsplek. Voor vrijwilligers die er samenkomen, onderzoekers die er zichtbaar aan het werk zijn en door de lezingen die er worden georganiseerd. 'Vrijwilligers zijn geen onbetaalde krachten achter een computer. Ze doen dit ook voor het contact, voor de gezamenlijke koffie en de vergelijking van vondsten.' Het gebouw zelf is daarbij een verhaal op zich. Half ingestort in de jaren dertig, gered door restauratie, verbouwd tijdens de oorlog. 'Als je hier rondloopt, zie je elementen die authentiek lijken, maar dat niet zijn. En andere die juist volledig origineel zijn gebleven. Dat maakt het zo interessant: geschiedenis is niet zwart-wit.'

Bestaat er een Leidse identiteit?

Een van de spannendste momenten in het gesprek ontstaat wanneer het gaat over de Leidse identiteit. Bestaat die eigenlijk wel? Barendsen twijfelt. 'Zodra je een identiteit claimt, zeg je ook meteen wat je níet bent. Dat vind ik ingewikkeld.' Hij ziet het chauvinistische randje dat soms opduikt. 'Ik ben een geboren en getogen Leidenaar, maar wat zegt dat eigenlijk? Mijn vader was apotheker, ik groeide op in de Burgemeesterswijk. Dat is niet een wijk die je meteen in verband brengt met het historische Leiden waar Erfgoed Leiden mee bezig is. Maar ik ken Leiden uit mijn jeugd en voel me ermee verbonden. Die verbondenheid ervaar ik sterk. Ik heb gezien hoe straten veranderen. Je prát niet alleen over een stad, je hebt haar meegemaakt. Dat helpt enorm bij je werk.' Misschien, denkt Barendsen, zit de identiteit niet in vaste kenmerken, maar in verhalen. 'Hoeveel verhalen zijn er te vinden? Hoe gelaagd is een plek? In Leiden zijn we daar ongelooflijk rijk in.'

Trots zonder uitsluiting

Trots zijn mag, vindt Barendsen. Maar zonder uitsluiting. Volksfeesten zoals 3 October zijn belangrijk omdat ze beleefd

worden, niet omdat ze een vastomlijnd beeld opleggen. 'Je kunt er niet omheen. Dat maakt het anders dan een verhaal dat je alleen kunt lezen' Die balans - tussen vieren en bevragen, tussen bewaren en veranderen - ziet hij als een kernopgave voor Erfgoed Leiden. 'Zodra politici tradities claimen, moet je oppassen. Geschiedenis is nooit eenduidig. En dat is juist haar kracht.'

Het verleden als uitnodiging

Aan het einde van het gesprek komt Barendsen terug op wat hem persoonlijk raakt. Niet de grote verhalen, maar details als de twee niet-functionerende schoorstenen op het dak van het Gravensteen - met zonnewijzers die technisch gezien eigenlijk niet kloppen maar wat slim is opgelost. 'Dat iemand daar zóveel moeite voor deed. Dat vind ik prachtig' Het is misschien wel de essentie van Barendsens visie: aandacht. Voor detail, voor context, voor verandering. Erfgoed als uitnodiging om beter te kijken. Niet om terug te verlangen naar vroeger, maar om het heden scherper te zien. 'Het verleden is niet af', zegt hij. 'We maken het telkens opnieuw. Samen.'

Interieur het Gravensteen foto Sarah Hart

De ogen en oren van de binnenstad

- door Marjolijn Pouw foto's politie Leiden

Eray Baygul en David Wattèl kozen, na hun opleiding aan de politieacademie en de nodige werkervaring, voor de functie van wijkagent binnenstad. Een druk gebied vol woonhuizen, winkels, horeca, scholen, de universiteit, het station en de dak- en thuislozenopvang. Wat drijft hen?

Herkomst

David Wattèl: 'Ik ben geboren in Rotterdam, maar toen ik op de politie school zat kreeg ik een vriendinnetje in Leiden en door haar leerde ik de stad goed kennen. Ik werd ingezet bij de viering van 3 October en andere grote evenementen en begon steeds meer van Leiden te houden; ik wilde er graag werken. De afgelopen twee jaar was ik wijkagent in de Haagse wijk Mariahoeve, maar toen kwam de vacature van wijkagent centrum Leiden voorbij. Daar solliciteerde ik meteen op en zo ben ik hier terechtgekomen. Het bevalt me heel goed.'

Eray Baygul: 'Ik kom uit Den Haag. Na de politie school ben ik begonnen in de

studenten en niet te vergeten de dak- en thuislozen. Net als David kende ik de stad al uit de tijd dat ik er bij 3 October en andere grote evenementen werd ingezet. De afwisseling die ik wilde zag ik in de functie van wijkagent centrum Leiden en toen die vrij kwam heb ik niet geaarzeld. Het is een mooie overstap. Er zit een wereld achter waar ik tot dan toe geen weet van had - neem alleen al die van de universiteit.'

Taakverdeling

Eray Baygul: 'David is het aanspreekpunt voor het stationsgebied, de dak- en thuislozen en de ondernemers. Ik ben het aanspreekpunt voor studenten, de woningbouw en voor de dak- en thuislozen. En voor de scholieren - ook die op de basisscholen, want die blijven niet meer buiten de problemen. Die zijn er op verschillende gebieden: het thuisfront, relaties, achterstand, schulden en het effect daarvan op gedrag van volwassenen en kinderen. We adviseren en verwijzen door, want als wijkagent kun je dat natuurlijk niet allemaal zelf oplossen, al ben je soms net een sociaal werker. Niet alles gebeurt individueel, we geven ook voorlichting op scholen, studentenverenigingen, de universiteit en we praten met scholieren in de bibliotheken. Daarmee kun je kinderen

riscobewuster maken en misschien wel problemen voorkomen. Het is veel werk. Maar we kunnen gelukkig de taken verdelen, want we zijn nu met zijn tweeën. We hebben nog een derde collega, maar die is parttime wijkagent en doet parttime ander politiewerk.

David Wattèl: 'In het stationsgebied heb je naast de dwarsdoorsnede van Leidenaren en bezoekers van de stad veel rondzwervende dak- en thuislozen. Ons station is een knooppunt, je stapt zo in een van de treinen naar de vier grote steden en Schiphol. Van alles en iedereen komt er voorbij, ook veel probleemgevallen die ineens buiten zichzelf kunnen raken. Daar worden we dan door de meldkamer op af gestuurd om escalatie te voorkomen. We hebben regelmatig contact met de NS, Qbuzz, de gemeentelijke noodhulp en de opvang. Dat moet ook wel, want 80% van de problemen hoort niet bij ons. Die kunnen we niet oplossen, ook al willen we dat. We hebben er de capaciteit niet voor en de expertise ligt bij andere instanties.

Soms zie je mensen dan vastlopen en dat frustrert je, maar ook dat zul je van je af moeten zetten. Net als de agressie die er wel eens uit voortkomt. Die moet je niet persoonlijk opvatten - het is je werk, al is het wel eens lastig.'

Het centrum herbergt vier studentenverenigingen, MBO Rijnland, een paar roemruchte studentenhuizen en veel uitgaansgelegenheden. Bewoners hebben last van de uitwassen. Hoe kijken jullie daarnaar?

Eray Baygul: 'Uitwassen zijn vaak het gevolg van een overmaat aan alcohol en drugs. De

Eray Baygul en David Wattèl

noodhulp. Daarna werkte ik als wijkagent en jeugdwijkagent/schoolagent. Ik wilde minder bureauwerk doen en meer de straat op. Het leek me fantastisch om als politieman in het centrum van een stad te werken. Daar heb je het hele scala van bewoners, horeca- en uitgaansgelegenheden en in Leiden ook nog eens de

BAM BAM
RESTAURATIE
STEENHOUDERS

Bambam Restauratie Steenhouders
Langegracht 70 C
2312 NV Leiden
071 8795794
06 51911160

www.stoeppaal.nl
www.bambamsteenhouders.nl

tacoyo
Move your body, relax your mind

ACTIE
2 GRATIS
PROEFLESSEN
P.P.

TACOYO Body & mind conditietraining op muziek
Gymzaal Da Vinci College Lammenschans, Leiden
Er is een voor- en najaarsseizoen

Iedere Maandagavond
Starttijden:
17:00, 18:15, 19:30
en 20:45 uur

Starten kan op elk moment!

Viktor Verwoerd: 06-41549731, v.verwoerd@tacoyo.nl
KIJK OP WWW.TACOYO.NL

4 meesten weten zich wel in te houden, maar er zijn er ook nogal wat die over de schreef gaan. We bespreken dat met de besturen van de verenigingen en bekijken - ook met de boa's - wat we ertegen kunnen doen en hoe we misbruik en de gevolgen op straat het beste kunnen aanpakken. We houden ook wel eens individuen aan, maar alleen bij strafbare feiten. Ook dan proberen we te achterhalen waar het wangedrag vandaan komt en bekijken we welke maatschappelijke organisatie we kunnen inschakelen om erger te voorkomen. Het is niet altijd makkelijk, maar de veiligheid, ook van de bewoners, staat voorop.'

David Wattèl: 'Ik maak me zorgen over die veiligheid, vooral van jongeren. Bij het Sine Regno* zag ik er laatst een aantal laveloos over straat zwalken. Ze lopen het risico dat hun wat overkomt, maar je kan hun veiligheid niet garanderen, want je kunt niet overal tegelijk zijn. Natuurlijk willen we straatintimidatie zoveel mogelijk voorkomen en overleggen we met de verschillende partners over de aanpak, maar we zullen ook de meldings-

bereidheid moeten vergroten. Slachtoffers schamen zich vaak achteraf en willen wat hun is overkomen het liefste vergeten. Dat is begrijpelijk, maar als je intimidatie niet meldt, wanen de daders zich onaantastbaar en gaan door. We willen de risicogebieden beter in kaart brengen en die gezamenlijk veiliger maken. Het is veel werk en vergt nauwe afstemming en een heldere taakverdeling - weten wat bij wie past.'

Eray Baygul: 'We willen de ogen en oren zijn van de binnenstad, zoveel mogelijk op straat en liefst op de fiets. Dat is beter dan met de auto, je bent makkelijk te benaderen en kunt overal komen. Om duidelijk te maken dat we wijkagenten zijn hebben we een grote badge met WIJKAGENT op de rug van ons uniform en een kleintje op onze borst.'

'We willen graag dat mensen ons aanspreken op onze rondes of bellen, zodat we weten wat er speelt en op tijd kunnen ingrijpen.'

'We zijn bereikbaar via ons politie-telefoonnummer 0900 88 44, maar ook op Tiktok en Instagram - jongeren bellen niet zo gauw, een bericht gaat bij hen

makkelijker. Ons Instagram account is: politie_era_y_baygul en politie_david_wattèl. Je kunt daar onze dagelijkse rondes zien in de dag-vlogs. We hopen echt dat de meldingsbereidheid groter wordt. Dat zou ons allemaal helpen om de binnenstad veilig te houden.'

* In de week van het Sine Regno is het bestuur van Minerva afwezig en neemt het bestuur van het jaar ervoor de regie over. Het is een soort carnaval met activiteiten als bowlen, themafeestjes, uit eten en een vrijmibo (vrijdagmiddagborrel). Die lopen wel eens uit de hand.

Diogenes, een zorgvuldige huiseigenaar

- door Carla van der Poel foto's Sarah Hart

Er ooit bij stil gestaan wie de trotse eigenaar van de Latijnse school in de Lokhorststraat is? De school uit 1599 is het pand met die fraaie renaissancegevel, waar Rembrandt als leerling stond ingeschreven. Een blikvanger waar we vaak toeristen voor zien staan. Welnu, de eigenaar is Stichting Diogenes en die heeft veel meer bijzondere panden onder haar hoede. We spraken met twee bestuursleden: Marion van Dongen en Wilbert Bots.

Vervallen binnenstad

Eind jaren '60, begin jaren '70 raakten de binnensteden weer in trek, maar de meeste monumentale huizen hadden veel achterstallig onderhoud. De gemeente Leiden wilde een deel van de panden in de binnenstad afbreken voor nieuwbouw, bijvoorbeeld de huizen met de nummers 18, 20 en 22 in de Lokhorststraat. Rond de eeuwwisseling had de gemeente deze sterk verwaarloosde panden via een veiling verkregen. Toenmalig wethouder Bart Kret wilde de panden laten slopen, omdat er vanaf de Rijn een brede toegangsweg naar de universiteit moest komen. De Lokhorststraat werd te smal bevonden en de Latijnse School stond in de weg. Omdat de panden leegstonden waren ze door kunstenaars gekraakt. Protesten wisten uiteindelijk te bewerkstelligen dat ze op de lijst van Monumentenzorg kwamen. Van sloop kon toen geen sprake meer zijn, voor opknappen was echter geen geld. Een patstelling.

Restaureren, rehabiliteren, reconstrueren

In 1973 werd de stichting Diogenes opgericht met als doel het restaureren, rehabiliteren, reconstrueren en in stand houden van Leidse monumenten. De eerste aankoop betrof de drie panden in de Lokhorststraat. Voorzitter Bert Oosterman, wonend op het Pieterskerkhof, realiseerde samen met architect en bijna-buurman Taco Mulder in twee jaar de restauratie ervan. Vervolgens werd in 1982 de aangrenzende Latijnse School aangekocht en gerestaureerd. Vanaf dat moment kon Leiden niet meer om Diogenes heen.

De Latijnse School in de Lokhorststraat

Met de tijd mee

Bots: 'Diogenes restaureert zoals het hoort, met inachtneming van de regels en met respect voor de geschiedenis. De laatste jaren staat ook duurzaamheid hoog in het vaandel. Natuurlijk, de materialen worden net als vroeger zoveel mogelijk hergebruikt, maar nu hebben aspecten als isolatie en dubbele beglazing eveneens een hoge prioriteit.' Een toevoeging als in de Latijnse School, is de verdeling in warmere en minder warme compartimenten. Een hal of een gang bijvoorbeeld kunnen als compartiment minder warm zijn dan andere ruimtes. 'Door dergelijke keuzes werkt de stichting mee aan het terugdringen van de CO2-uitstoot, want er is minder energie nodig en - niet onbelangrijk - de huurders betalen minder energiekosten', stelt Bots. In dit verband is het ook van belang om te vermelden dat Diogenes de panden na restauratie volgens het landelijk geldende puntenstelsel als woningen verhuurt. Dat geldt zowel voor kleine huizen als die in het Mierrenesthofje aan de Hooglandse Kerkgracht, als voor de wat grotere wooneenheden aan de Watersteeg 3. Inmiddels bezit Diogenes 37 woningen en appartementen.

Winkelpui zichtbaarder maken

Van Dongen: 'Huizen veranderden door de eeuwen heen vaak van functie. Een pand hoeft niet volkomen te worden teruggebracht in de oorspronkelijke staat. Wanneer het een tijd lang een winkel is geweest, kun je dat vaak nog aan de gevel zien en dat laten we zo. Een bijkomend voordeel is dan dat er subsidie is voor het herstellen van historische winkelpuien.' Dat was bijvoorbeeld het geval met het hoekpand Rijnstraat-Hogewoerd dat eveneens in bezit is van Diogenes.

Verwerving panden

Wat betreft de rijksmonumenten Aalmarkt 5 en 6 constateerde Diogenes al in 1975

Aalmarkt 5 en 6

dat restauratie hard nodig was. De stichting drong er bij de gemeente op aan om het aan hen te verkopen. Helaas had ook de eigenares van Hotel Minerva, Engelbertha Favier, er belangstelling voor en de huizen werden haar in het voorjaar van 1976 gegund, zodat het hotel kon uitbreiden. Er was echter een 'maar': binnen twee jaar moest met de restauratie worden begonnen. Vier jaar later, toen er nog steeds niets was gebeurd, werd de koopovereenkomst ontbonden en werd Diogenes alsnog de gelukkige eigenaar.

Steeds minder panden beschikbaar

Bots: 'Diogenes komt vooral in beeld bij panden die in slechte staat verkeren, want particuliere bezitters kunnen een verbouwing van een monument vaak niet betalen. Helaas wordt het de laatste jaren steeds moeilijker om panden te verwerven. Betaalbare panden beginnen immers steeds schaarser te worden en dat merkt ook Diogenes. De stichting moet het steeds meer van de gunfactor hebben, dat wil zeggen dat iemand bij leven besluit dat zijn of haar huis na overlijden in het bezit van Diogenes komt. De

stichting heeft een ANBI-status, zodat de schenker bij leven het bedrag van de belasting kan aftrekken.' De erflater heeft daarmee de zekerheid dat het huis op een verantwoorde manier wordt gerestaureerd en verduurzaamd, zodat het nog jaren mee kan. Onlangs verwierf Diogenes het historische pand Lange Mare 110. Eerst zal het achterhuis worden gerestaureerd, zodat de vorige eigenaar daar kan gaan wonen. Op de benedenverdieping van het grote voorhuis was 140 jaar een apotheek gevestigd. Deze ruimte en alle overige delen zullen in volgende fases worden opgeknapt.'

Het Pothuis, hoek Pieterskerkstraat en Diefsteeg

Pothuis

Toeval of niet? Veel Diogenes-panden bevinden zich op de Hogewoerd. Bijvoorbeeld de voormalige Wijnkooperij op de nummers 59-61, het bekende Piet Paaltjes-huis op nummer 63 en nog enkele andere panden aan de even kant van de straat. (Het complete overzicht is te vinden op www.diogenes-leiden.nl). Op Hogewoerd 132, waar van 1663 tot 1839 een bakkerij in zat, is ook nog een oud pothuis te zien. Een pothuis is een uitbouw van ongeveer een meter hoog met ramen erin, die gebruikt werd voor opslag. De uitbouw zat meestal op een hoek, omdat een hoekhuis geen, of maar een kleine, binnenplaats had. In de Pieterswijk zie je ook pothuizen en wel op de hoek van de Oude Varkenmarkt en de Groenhazengracht en op de hoek van de Diefsteeg en de Pieterskerkstraat. Wie goed kijkt vindt er ook nog een op de hoek van de Langebrug en de Diefsteeg.

DE SCHILDERSCOMBINATIE
sterk werk

Mike Omtzigt
Levendaal 6a, 2311 JL Leiden, 06 - 52 69 50 48
www.deschilderscombinatie.nl

Onzichtbare draden, de banden tussen Leiden en het Frans-Vlaamse Hondshoote

6 - door Valerie Stallen

Afgelopen september vierden bewoners van de Garenmarkt het 425-jarige bestaan van hun straat. Ze doken in het verleden en ontdekten de historische banden met Hondshoote, een plaatsje in Frans-Vlaanderen met 4000 inwoners en een rijke geschiedenis. Die zijn nog steeds af te lezen aan het monumentale stadhuis van het stadje. Ze wilden er meer van weten en gingen in Hondshoote op bezoek, met als geschenk het boek dat ze over hun straat maakten en een stropdas met de Leidse sleutels erop.

De Leidse delegatie in Hondshoote, met lint burgemeester Hervé Saison foto plaatselijke krant

Op de Leidse stadskaart van Pieter Bast uit 1600 zijn de huizen op de Garenmarkt duidelijk te zien. Een aantal stamt uit de tijd dat de raamvelden, waar destijds het Leidse laken op ramen te drogen hing, plaats moesten maken voor stadsuitbreiding vanwege de explosief groeiende bevolking. Een soort vroege Vinexwijk dus. Bij de samenstelling van het jubileumboek dat de bewoners maakten over de geschiedenis van hun straat: Garenmarkt, portret van een straat*, bleek opvallend vaak dat de wortels van de nieuwe bewoners in de omgeving van Hondshoote, nu Noord-Frankrijk, lagen. De toenmalige stadssecretaris Jan van Hout

(1542-1609) voerde na het beleg van Leiden (1573-1574) door de Spanjaarden een actief beleid om vaklieden voor de Leidse textielindustrie naar onze stad te halen. Ze kregen al gauw het poorterschap (volledig burgerschap met bijbehorende rechten) en percelen. Dat beleid wierp zijn vruchten af.

Saaidrapiers, spinnewielmakers en linnenwevers

In en rond Hondshoote, in de 16de eeuw een stad van 28.000 inwoners, bestond een bloeiende industrie van met name saai. Dat was een wollen stof voor stevige kleding, die goedkoper was dan het dure

Leidse laken. Vlaanderen had in de 80-jarige oorlog, net als Leiden, veel last van de 'Spaanse Furie', toen de Spaanse troepen de steden plunderden en in brand staken. In 1582 bezocht een delegatie uit Hondshoote onze stad - het begin van het verval van Hondshoote en de gouden eeuw van Leiden.

Op 28 februari 2026 legde een delegatie van Garenmarktbezoekers dezelfde route af, maar nu in omgekeerde richting. Een mailtje aan burgemeester Hervé Saison van Hondshoote leidde onverwacht tot een enthousiaste reactie met de uitnodiging voor een bezoek aan zijn stad met nu 4000 inwoners. Acht Garenmarktbezoekers - ik was erbij - betraden het historische Hotel de Ville van Hondshoote, onder de klanken van het speciaal voor ons bespeelde carillon, om ons jubileumboek aan te bieden. De geschiedenis bleek driehonderd km verderop na vier eeuwen nog net zo levend als voor ons, getuige een paginagroot artikel in de lokale krant over onze

Het historische weefgetouw foto Davied van Berloo

komst en een lang interview op YouTube. Zo'n twintig belangstellenden waren bij de hartelijke ontvangst en de uitwisseling van de cadeaus. De cirkel is rond. Of dit bezoek ook het begin markeert van een omgekeerde uittocht zal de geschiedenis leren. Aan de kalme dorpen in Hondshoote, het ruime landschap en vooral de gastvrijheid van de bewoners zal het niet liggen.

*Van het jubileumboek Garenmarkt portret van een straat zijn nog enkele exemplaren verkrijgbaar voor 20 euro per stuk via de redactie van de Hart van de Stadkrant. Het boek wordt verderop in deze krant besproken door Carla van der Poel.

Leids: op je geld staan

- door Hans Heestermans

Leiden was arm vroeger en de arbeidsomstandigheden in de fabrieken waren abominabel. Rond 1890 werkten de meeste fabrieksarbeiders zo'n elf tot twaalf uur per dag. In 1889 ging weliswaar de firma Zaalberg ertoe over om kortere werkdagen van negen en een half uur in te voeren, maar de meeste andere fabrikanten hadden daar geen boodschap aan. In de grote fabriekshallen was het ongezond werken. Het was er benauwd en stoffig, want elke vorm van ventilatie was afwezig. In de winter was het te koud en in de zomer te warm. Het eentonige geraas van de machines, spinmachines en mechanische weefgetouwen was enorm. Er was dan ook geen enkel normaal gesprek mogelijk, bovendien leidde dat lawaai vaak tot doofheid. En dat alles voor een weekloon van nog geen negen gulden!

Slechte arbeidsomstandigheden

Natuurlijk hadden die slechte arbeidsomstandigheden en de grote armoede invloed op de mannen en vrouwen - of jongens en meisjes - die in de fabrieken werkten. Zo eindigde S. Sr. Coronel zijn verslag van een onderzoek uit 1864 naar 'De Leidsche wolfabrieken en haar invloed op de gezondheid der arbeiders' met de vaststelling: 'En wanneer wij den Leidschen fabrieksarbeider moeten karakteriseren, dan zouden we hem als een type van onverschilligheid schilderen. Onverschilligheid omtrent zijn bestaan en zijne toekomst, onverschilligheid tegenover vrouw en kinderen. Hij werkt als een werkdier dat men voor de ploeg spant. (...) Hij mist alle energie, en heeft weinig gevoel van eigenwaarde. (...) Hij is nu eenmaal op de wereld en moet nu zijn leven, zolang het hem gegund is, maar voort-slepen.'

Gelukkig reageerde niet iedereen zo futloos en berustend op deze, ogenschijnlijk uitzichtloze, situatie. Velen deden hun uiterste best om zich omhoog te werken, hoeveel tegenwerking ze hierbij ook ondervonden. En tegenwerking was er. Willy Taffijn, geboren op de Uiterstegracht: 'Wij gebruikten altijd de uitdrukking uit de nooie voor 'alle machtig' of 'daar ben je mooi klaar mee'. Ze vertelt daarover: 'Het hoofd van de lagere school vond twee jaar vervolgonderwijs op de

huishoudschool voor kinderen van mijn afkomst wel voldoende. Meer opleiding hadden we volgens hem volstrekt niet nodig. Dankzij de inzet van mijn moeder heb ik een Mulodiploma gehaald en kon ik mij verder ontwikkelen. Maar ze heeft er wel voor moeten praten als Brugman. Het spreekt natuurlijk vanzelf dat wij onze kinderen wel hebben laten doorleren, hbo-opleiding en universiteit, en daar zijn we trots op.'

Dienen en kostgeld

Ook het leven van mevrouw W. Koolen-Abbink ging aanvankelijk niet over rozen. 'Ik moest vóór mijn veertiende jaar gaan diene bij het grote volk in Oegstgeest. Dat waren de rijken. Ik was in september jarig. Eind juli begon de grote vakantie, maar daar deden we bij ons thuis niet aan. Vakantie was voor de bovenklasse. Dus: de eerste dag van de vakantie was meteen ook de eerste dag van mijn dienstje. Elke dag lopen naar Oegstgeest. Maar toen ik in september veertien werd, ging ik de fabriek in. De sigarenfabriek 'Edelachtbare' op de Uiterstegracht. Elk jaar werd je daar met Sint Nicolaas ontslagen. Dan waren er sigaren genoeg gedraaid. Daarna ging je regelmatig hoorre of er nog meisjes nodig waren. Het woord 'solliciteren' kenden we toen nog niet. Wij gebruikten altijd hoorre. Ik heb later bijna alle wolfabrieken van binnen gezien. Je mocht er beslist niet met elkaar praten. Voor elk woord dat je sprak kreeg je een kwartje boete. Als je genoeg geld verdiende om je eigen kleren te kopen, dan noemden we dat op je geld staan. Je gaf thuis natuurlijk kostgeld, maar voor op je geld staan moest je minstens achttien zijn. Vóór die tijd mocht het niet. Gelukkig hebben we onze zoon een betere jeugd kunnen bieden. Hij heeft een universitaire studie gedaan. Maar hij is geen teneur of

De Vestestraat rond 1900 met rechtsachter de textielfabriek van Zaalberg foto beeldbank Erfgoed Leiden

ponteneur, zoals wij vroeger zeiden. Geen opschepper dus. Dat is een van die Franse of Vlaamse woorden in het Leids, waarover u al eens eerder schreef. Net als het zal mij een meleur zijn voor 'dat laat me volstrekt onverschillig, of wat kan mij dat nou schelen.'

Bargoens en Frans

Inderdaad, twee Frans-Vlaamse woorden. Ponteneur, in het Leids ook verkort tot teneur, is de verbastering van het Franse point d'honneur. Het komt in de rest van Nederland ook wel voor, maar dan alleen in de betekenis 'erezaak', niet in die van 'opschepper'. En meleur stamt uit het Franse malheur, dat 'ongeluk', of 'last', 'narigheid' betekent. De verbinding uit de nooie, in het verhaal van Willy Taffijn, is de Leidse variant van het Bargoense attenoje. En dat komt weer, zoals veel Bargoense woorden uit het Hebreeuws en wel van adonai elohenu, 'mijn Heer en mijn God'. Zowel in het Bargoens als in het Leids is het een uitroep van verbazing, niet meer een welgemeende aanroep van het opperwezen.

*De gegevens over arm Leiden heb ik uit de prachtige reeks Leiden zoals het was (1995), deel 3.

De Uiterstegracht rond 1958 fotograaf onbekend

Loge Ithaka
Vrouwelijke Vrijmetselarij

Ontmoeting, inspiratie, diepgang

Lees over ons en onze werkwijze op

www.loge-ithaka.nl

Contact maakt u via

secretariaat@loge-ithaka.nl

Kind in het Leiden van de jaren 60

8 - door Corine Hendriks

Conny van Loon heeft met Gratenpakhuis: Opgroeien in Leiden in de jaren zestig, een prachtig boek geschreven voor wie óók opgroeide in Nederland in die roerige jaren. En voor iedereen die van een hartverwarmend verhaal houdt.

Nergens, ook niet op het omslag, staat dat het boek autobiografisch is, maar de eigen ervaring driipt er vanaf. En altijd leuk om in een roman al die bekende straten tegen te komen: de Vestestraat waar Conny als kind woonde, de Breestraat, de Kraaijerstraat, de Nieuwe Rijn en diverse andere straten en grachten. Het boek geeft een mooi tijdsbeeld.

Arm, groot gezin

Gratenpakhuis gaat over opgroeien in een arm, groot gezin met acht schoolgaande kinderen. Veel sterker dan nu speelt dat uit de kleding van mensen kinderen hun plaats op de maatschappelijke ladder is af te leiden. In de armere, vaak ook grote, gezinnen gaat kleding van het ene kind naar het andere. Dat zí je, aangezien de jurkjes, rokjes, bloezen en broeken zo vaak door het sop zijn gehaald dat ze vaal zijn geworden en verwassen. En kleding wordt nog 'versteld', gerepareerd zeg maar, en dat zie je er ook altijd aan af. Zelf kleding maken (nu ben je trots als je het kunt) is destijds goedkoper,

maar kleding uit een winkel is veel beter voor je status, al ken je dat woord nog niet... Het komt allemaal langs in Gratenpakhuis.

Nieuwe jurk!

Conny krijgt van twee tantes die beter terecht zijn gekomen, een jurk voor haar eerste communie, een katholieke ritueel. Ze schrijft in het boek: 'Wat zou ik graag over de Botermarkt willen gillen: "Ik krijg een nieuwe jurk." Nog nooit heb ik nieuwe kleren aangehad. Nog nooit ben ik in een echte klerenwinkel geweest.' Maar het wordt toch een teleurstelling. 'Ze verheugt zich intens op de gebruikelijke witte jurk met bloemen en kantjes en pofmouwen. Een wijde rok met een petticoat eronder, parels en ijsdruppels glinsteren als je ermee in de rondte zwiert.' Maar de tantes zijn duidelijk geïnstrueerd door moeder: het wordt een roze jurkje met een effen bovenstuk en een geruit rokje dat na de feestelijke communie doorgedragen kan worden. Zo kan het gaan, maar je proeft ook Conny's blijdschap als een winkelier haar een snoepje geeft.

Gratenpakhuis: Opgroeien in Leiden in de jaren zestig (Primavera Pers, 269 blz.)

Sfeertekening

De titel Gratenpakhuis verwijst naar het grote gezin waarin de Conny van Loon is opgegroeid, en ook naar de buurt. Wellicht zelfs naar het grootste deel van Leiden in die tijd. Daar loopt in de jaren zestig de industrie op zijn laatste benen en zakt het welvaartspeil - dat toch al niet hoog is - door de grote werkloosheid snel.

Conny's vader is net als velen werkloos, en verder heeft het gezin ook niet veel aan hem. Maar moeder is een schat die het beste wil voor haar kinderen. Een opvallende eigenschap is dat ze talloze spreekwoorden en uitdrukkingen kent die ze royaal rondstrooit. Ze is bepaald niet dom. Oudste zoon Hendrik is haar lievelingetje, wat dan weer minder is want hij komt overal mee weg, onder meer met het pesten van zijn zusje. Het gezin is niet erg hecht. Van Loon concentreert zich op Conny, de andere zeven kinderen komen

nauwelijks aan bod. Hendrik komt zijdelings voorbij, en soms zus Ans, met wie Conny in één bed slaapt. Maar de rest van dat grote gezin is compleet afwezig. Dat valt op, maar is nauwelijks een gemis.

Een zich emanciperende dromer

Conny is een dromer. Over later. Haar fantasieën worden gevoed doordat ze veel leest. Wat een zegen was de openbare bibliotheek destijds voor een arm, maar leergierig en dromerig kind. Voor jonge lezers sneed het mes aan twee kanten: ze leerden veel over de wereld en ze werden er taalvaardig van. Nog steeds trouwens. Lezen helpt ook Conny in haar ontwikkeling.

Op de lagere school krijgt Conny les van nonnen. Ze stimuleren Conny, maar beoordelen haar ook op haar afkomst. Conny's redding moet het linkse gedachtengoed van de jaren zestig en zeventig zijn, hoewel dat niet expliciet wordt benoemd. De emancipatie van de arbeidersgezinnen en andere gezinnen met weinig geld, bereikt een hoogtepunt. Steeds minder wordt bij het bepalen van de schoolcarrière gekeken naar afkomst en steeds meer naar de capaciteiten van het kind. Regelmatig haalt een meester of juf ouders ertoe over om hun dochter(s) niet naar de Huishoudschool te sturen, maar naar een 'hogere' schooltype. Vertellen hoe het bij Conny ging, zou het weggeven van de clou zijn.

Collega's

Het toeval wil dat Conny mijn collega was in de jaren tachtig, toen ik als uitzendkracht bij de vakgroep Onderwijsstudies van de faculteit Sociale Wetenschappen werkte. Datzelfde toeval wil dat ik wat later, bij het Centrum voor Milieukunde (nu Milieuwetenschappen) van de universiteit, een van haar zussen als collega had. Aangezien ik daar veel langer werkte, leerde ik de zus beter kennen. Zij vertelde me over de voorliefde van haar moeder voor spreekwoorden en uitdrukkingen die je ook in Gratenpakhuis tegenkomt. Wat ik me ook nog goed herinner is dat moeder in werkelijkheid op (te) jonge leeftijd is overleden. De pijn zag ik nog steeds in de ogen van mijn collega als ze het daar over had. Het is heel bijzonder om die moeder veertig jaar na dato in het boek van Conny beter te leren kennen. Maar ook zonder die persoonlijke raakvlakken met de zussen, is het boek zeer de moeite van het lezen waard.

De Kunstkamer op het Rapenburg

- door Charlotte Boschma

Sinds een klein jaar opent Sandra van Iperen haar voorkamer als galerie voor publiek. Op Rapenburg 21, een woonhuis vlak bij het Sieboldhuis, kun je nu in 'De Kunstkamer' allerlei kunstobjecten bekijken. Toen ze begon, was Van Iperen van plan om het een jaar te proberen, maar het is zo succesvol en leuk dat ze in ieder geval nog een paar jaar doorgaat.

foto Charlotte Boschma

Rapenburg 21 is een prachtig pand en alleen daarom al vinden mensen het leuk om binnen te lopen. Het stamt uit 1530 en heeft veel authentieke onderdelen zoals de voordeur, de plafonds met groene guirlandes, een marmeren schouw en de bijzondere lambriserings. In 1640 heeft de Franse filosoof en wiskundige René Descartes er gewoond. Daarna vertrok hij naar kasteel Endegeest om rustig te kunnen schrijven. (Waren er toen misschien al veel feestende studenten?)

Hoe het begon

Sandra: 'Er speelden eigenlijk een paar dingen. Een jaar of vier geleden zijn we vanuit Leiderdorp naar Leiden verhuisd naar dit geweldige huis. Er lopen altijd mensen langs, van het station naar de Hortus, en iedereen kijkt naar binnen. Zozeer zelfs, dat ik wel eens dacht: ik kan ze net zo goed binnenlaten. Daarnaast kreeg ik als zzp'er te maken met het strengere overheidsbeleid dat zzp'ers die ergens lang werken, in vaste dienst van het bedrijf moeten komen. Ik zag het al gebeuren dat mijn zzp-klussen op zouden houden en daarom dacht ik na over de toekomst. Omdat ik veel thuis werkte, kwam de gedachte op om thuis een galerie te beginnen.'

Dat klinkt heel makkelijk

Sandra: 'Ik heb een goede achtergrond, en ervaring. Om te beginnen heb ik aan de Kunstacademie in Den Haag, en later aan een fotovakschool in Amsterdam, fotografie gestudeerd. Daarna rolde ik de reclamewereld in waar ik traffic manager werd. Dat houdt in dat je een project van a tot z opzet en begeleidt. Later heb ik bij verschillende organisaties op de communicatieafdeling gewerkt. In creatieve functies maar ook als manager. En ik hou van kunst, mijn moeder en ik gaan al jaren kunstbeurzen en tentoonstellingen af. Mijn moeder is kunstenaar, ik heb haar veel geholpen met exposities van haar schilderijen. Ook vroeger heb ik wel eens gedacht dat het leuk zou zijn een galerie te beginnen. Maar nu was het opeens het goede moment en na heel wat geregeld met de gemeente heb ik in april 2025 'De Kunstkamer' geopend.'

Is het veel werk?

'Het is een fulltime baan geworden. Iedere vier maanden regel ik een nieuwe expositie, met werk dat ik samen met kunstenaars heb uitgezocht. Het inrichten doe ik samen met hen, maar verder doe ik alles zelf. Ik ben van woensdag tot en met zaterdag de hele middag open en ik ben er dan altijd. Meestal alleen, soms helpt mijn moeder of mijn

Sandra van Iperen in haar galerie
foto Charlotte Boschma

dochter. Er komen veel mensen binnen, intussen kan ik wel een boek schrijven over al de verhalen die ik hier al gehoord heb. Er is nog nooit iets vervelends gebeurd, ik ben ook geen bang type. Mocht er iets gebeuren dan heb ik twee honden om me te beschermen. En reken maar dat ze aanvallen als mij iets overkomt. Maar over het algemeen is iedereen erg aardig. Het heeft me echt alleen maar positieve dingen gebracht.'

Hoe kom je aan de kunstenaars?

Sandra: 'Ik kende al veel kunstenaars, en in de driekwart jaar dat ik de vergunningen en dergelijke aan het regelen was, heb ik al veel mensen gepolst. Er zijn weinig plekken in Leiden voor kunstenaars om te exposeren, dus er is veel interesse. Ik krijg veel aanvragen en iedere zondag bezoek ik tentoonstellingen. Omdat deze galerie klein is, vind ik het belangrijk dat het tentoongestelde in harmonie is en bij elkaar past, dus daar besteed ik veel aandacht aan. Het is mijn bedoeling afwisselende kunst te laten zien, dus ben ik altijd op zoek naar verschillende stijlen, technieken en prijzen. Ik heb ook kleine kunstcadeautjes, zoals paneeltjes, tegeltjes en broches. Het is vooral gezellig als iedereen binnen durft te komen.'

Kunst

Ten tijde van het interview hangt er botanische kunst. Heel uiteenlopend: enorme vilten bladeren aan de muren, vazen van leer, bloemen uit staalplaat, tekeningen, nachtfotografie van bloemen, boontjes in de dop en koeltjes van keramiek. De expositie die in april start, is kleurrijk, met veel modern werk. Collages, tekeningen, drieliukjes van een fotograaf, objecten van staaldraad en bordjes. Er hangt dan werk van meer dan twaalf kunstenaars. Iedereen is welkom om hun werk te bekijken.'

Een nieuwe stadsvogel: de roze spreeuw

10 - door Jacques van Alphen

Toen ik op 1 februari terugkeerde in Leiden regende het. Er stond een aantal mistroostig kijkende mannen in camouflagepakken op wacht voor het huis van Ehrenfest, aan het einde van de Witte Rozenstraat. Op mijn vraag waarop ze stonden te wachten was het antwoord: 'Een roze spreeuw. Die is hier gisteren en eergisteren gezien!' Dat zou dan de eerste keer zijn dat deze zeldzame vogelsoort zich in Leiden vertoonde. Het antwoord op mijn vraag of ze de vogel al hadden gezien was nee, zoals ik al vermoedde vanwege hun mistroostige blikken. Toch was de vogel er – in het tuinencomplex tussen de Witte Rozenstraat en de Gerrit Doustraat. Onzichtbaar vanaf de openbare weg, maar tot vreugde van de bewoners van beide straten, die vogels voeren met potten pindakaas. De roze spreeuw bleek verzot op de pindakaas en kwam meermalen per dag zijn dieet aanvullen uit de opgehangen potten, totdat hij op 7 maart besloot dat het tijd was om te vertrekken.

Het broedgebied

De roze spreeuw heet zo vanwege de zachtroze veren op buik, borst en rug. Het is een steppe- en woestijnvogel die vooral in Azië leeft. De westgrens van het broedgebied ligt in Oekraïne, met uitzonderlijke uitschieters tot in Roemenië en Hongarije. De broedtijd valt samen met het seizoen voor sprinkhanen, zodat de jongen kunnen opgroeien in de tijd dat er veel sprinkhanen en andere insecten zijn. In sprinkhaanrijke jaren is het broedsucces groot en groeit de populatie. Na de korte broedperiode zwerven de roze spreeuwen rond, op zoek naar sprinkhanen, om later in de zomer hun dieet te wijzigen in graan en vruchten.

De roze spreeuw (Latijnse naam: *pastor roseus*)
foto internet

Gedrag

Roze spreeuwen zijn sociale vogels die in grote groepen leven. Ze broeden in kolonies in spleten tussen de rotsen, gaten in muren en in holle bomen. Ook buiten de broedtijd leven ze in grote groepen die samen voedsel zoeken en de nacht doorbrengen op een gezamenlijke slaapplek. Roze spreeuwen zijn trekvogels die de winter doorbrengen ten zuiden van de Himalaya, op het Indische schiereiland en in Sri Lanka. Voorafgaand aan de gerichte trek naar het zuiden zijn er onvoorspelbare

In de Witte Rozenstraat foto Jacques van Alphen

verplaatsingen in alle richtingen, waarschijnlijk om nieuwe voedselgebieden te vinden. Als jonge vogels dan het contact met de groep verliezen, vliegen ze met andere soorten die in groepen leven mee en kunnen dan op de vreemdste plaatsen opduiken. Daarom kunnen in het najaar jonge roze spreeuwen overal te zien zijn, van Portugal en Ierland tot in Noord Scandinavië, maar ook in Afrika, tot in Zuid-Afrika toe. Zo vermeldt Linnaeus bij de beschrijving van de soort als vindplaats Lapland. Linnaeus deelde de soort aanvankelijk in bij de lijsters (*Turdus*) en pas later bij de spreeuwen (*Sturnus*). In Leiden werd de roze spreeuw voor het eerst waargenomen door Sam Reitsma op 13 december 2025. Waarschijnlijk was dit hetzelfde exemplaar dat op 31 januari opdook bij het Ehrenfesthuis. Als dat waar is, zijn er misschien ook Leidse waarnemingen eerder in januari. Mocht iemand in de periode tussen 13 december en 31 januari een roze spreeuw

hebben gezien, meld dit dan bij de redactie van de Hart van de Stadkrant (redactiehvds@palleiden.nl).

Voedsel

Roze spreeuwen zijn alleseters. Zoals gezegd eten ze insecten, maar ook bessen, vruchten en zaden en in hun overwinteringsgebied ook de nectar uit de bloemen van sommige tropische bomen. Zoals veel vogels met een breed dieet, brengen de roze spreeuwen hun jongen groot met insecten. Aangezien het een steppe- en woestijnvogel is, vormen jonge sprinkhanen een belangrijk deel van het voedsel waarmee de jongen opgroeien. Doordat roze spreeuwen in grote kolonies broeden, kunnen ze tijdens de broedtijd een belangrijke biologische bijdrage leveren aan de bestrijding van sprinkhanen. In China zijn er gebieden waarin de boeren door nestgelegenheid aan te bieden aan de roze spreeuw hun gewassen beschermen tegen sprinkhanenvraat. Anderzijds kunnen de roze spreeuwen schade veroorzaken aan de oogsten in de wijnbouw en in boomgaarden door de vruchten op te eten.

Dwaalgast

In Nederland is de roze spreeuw een dwaalgast, zoals vogelaars dat noemen. Er zijn in ons land 581 januariwaarnemingen en 499 februariwaarnemingen van roze spreeuwen. Dat suggereert dat er ongeveer 500 zijn die met succes de Nederlandse winter hebben overleefd. Dat is best een prestatie voor een vogel die normaal de winter in de tropen doorbrengt. In maart zijn er nog maar 97 waarnemingen, wat erop duidt dat ze in maart wegtrekken. Het laat zien dat ze zich goed kunnen aanpassen in nieuwe situaties. De vraag is wat er na de winter in de roze spreeuwen vaart. Kennelijk worden ze dan beziel door de drang om weg te trekken. Maar hebben ze een aangeboren idee over de richting waarin ze hun broedgebied moeten zoeken?

Helaas weten we niet of een deel van die verdwaalde roze spreeuwen weer terugkeert in het broedgebied. Als al die dwaalgasten nooit jongen zouden krijgen, dan zou er natuurlijke selectie zijn tegen deze avonturiers die dan misschien zouden verdwijnen. Dat geeft me hoop dat ze de weg naar huis kunnen vinden. Hopelijk lukt dat de vogel uit de Witte Rozenstraat ook!

Tien voorstellen voor een betere binnenstad

- door Ed Mol

Ruim twee jaar komen de voorzitters van de buurt- en wijkverenigingen van de binnenstad en twee aangrenzende wijken regelmatig samen onder de naam: SamenWerkende Wijkverenigingen Leiden (SWWL). Het zijn De Put in de Oude Morsch, Hogewoerd e.o, Maredorp de Camp, Noordvest-Molenbuurt, Pancras West, Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West, Tussen de Rijnen, de Zeeheldenbuurt en de Maredijkbuurt.

Het lijkt misschien vreemd maar een dergelijke samenwerking bestond voor die tijd niet. Inmiddels is duidelijk geworden dat de binnenstadswijken voor dezelfde opgave staan en dat samenwerken meer voordelen dan nadelen heeft. Oud-PAL voorzitter Aart Martin de Jong is de voorzitter der voorzitters of, zoals wel eens voor de grap wordt gezegd, capo di tutti capi.

Om een rol te kunnen spelen in het debat voorafgaand aan de recent gehouden gemeenteraadsverkiezingen, heeft SWWL al een paar maanden geleden een manifest geschreven waarin de gedeelde wensen en verlangens van de verenigingen, met redenen omkleed, uit de doeken worden gedaan. Omdat de SWWL een beetje bang was dat dit manifest net zo vaak zou worden gelezen als de programma's van politieke partijen, namelijk nauwelijks, is het samengevat in tien bondige punten rechts.

Inmiddels hebben onze burgemeester en alle raadsleden kennis mogen nemen van deze tien punten. Een aantal raadspartijen heeft ook al met instemming gereageerd. Bij de lokale pers blijft het nog stil. Ook opvallend is dat punt 8, aangaande de rol van de universiteit, het inmiddels al tot kabinetsbeleid heeft geschopt, in ieder geval wat betreft de huisvesting voor internationale studenten.

Volgens SWWL gaat er al veel goed in binnenstad Noord en Zuid, maar we hopen op deze manier een bijdrage te kunnen leveren aan verdere verbetering.

TEN VOORSTELLEN VOOR EEN BETERE BINNENSTAD

- 1 We stoppen met het aanwakkeren van steeds meer toerisme.
- 2 We ruilen verhitte stenen in voor verkoelend groen. We maken parken van onze pleinen, en onze gevels en daken worden tuinen.
- 3 Evenementen zonder binding met de stad en met uitsluitend commerciële doelen krijgen geen vergunning meer.
- 4 De onstuimige groei van de horeca wordt tot staan gebracht.
- 5 Voetganger- en fietser veiligheid staan altijd voorop. Maximumsnelheid 30 km/h voor alle weggebruikers.
- 6 Er wordt actief gehandhaafd om stoepen vrij te houden.
- 7 Zwerf- en wrakfietsen worden in verhoogd tempo verwijderd.
- 8 In geen enkele straat, buurt of wijk mag er meer dan 25% verkamering zijn. De Universiteit pakt haar rol voor studentenhuishuizing.
- 9 Het dogmatisch opheffen van parkeerplaatsen wordt vervangen door werkelijk overleg zonder vooraf opgelegde doelen.
- 10 Bewoners die hun woning willen verduurzamen worden niet langer gehinderd door de onnodig strenge regels van Erfgoed en betalen veel lagere leges.

KOM LUISTEREN!

DE LEIDSE SALON

BIJZONDERE KAMERMUZIEK:
INTIEME CONCERTEN IN HET WEESHUIS
AAN DE HOOGLANDSE KERKGRACHT

KIJK OP ONZE SITE VOOR HET VOLLEDIGE PROGRAMMA: WWW.LEIDSESALON.NL

ANNA & FRED[®]

PETIT CAFE

Reserveer op Annaetfred.nl

Je vind ons aan de Boisoetkade 1, Leiden

Volg je ons al? f @

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering 2026

21 april 2026, Ars Aemula Naturae, Pieterskerkgracht 9a, Leiden

Programma

- 19.30 uur Inloop met koffie en thee
- 20.00 uur Presentatie Sander van Diepen 'Van toen tot nu: Ars en haar gebouw'
- 20.30 uur Algemene Ledenvergadering 2026
- 21.30 uur Afsluitende borrel, aangeboden door het bestuur

Agenda

- 1 **Opening en vaststelling van de agenda**
- 2 **Mededelingen van de voorzitter en binnengekomen stukken**
- 3 **Verslag van de Algemene Ledenvergadering dd. 24 april 2025**
- 4 **Jaarverslag 2025**
 - a Jaaroverzicht 2025
 - b Jaarrekening 2025 en begroting 2026
 - c Verslag en Advies van de Kascommissie bestaande uit de heren Hans Slot en Pieter de Koning
 - d Decharge van het bestuur: voorgesteld wordt het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde bestuur en beleid.
- 5 **Bestuur**
 - a Aftredend en niet herkiesbaar: Fred van der Loo is per 19-12 afgetreden als bestuurder van PAL
 - b Benoeming nieuwe bestuurders: Thijs Scherjon heeft zich gemeld als kandidaat voor het bestuurslidmaatschap en draait al enige tijd mee in het bestuur. Het bestuur draagt hem voor als bestuurslid en verzoekt de vergadering daarmee in te stemmen
- 6 **Stand van zaken werkgroepen**
 - a Werkgroep Werfparkvrienden
 - b Werkgroep Autoluwe Binnenstad
 - c Werkgroep Energie in de Wijk
- 7 **Wat verder ter tafel komt**
- 8 **Rondvraag en sluiting.**

ALV 2024 foto Fred van der Loo

De stukken voor de vergadering, zoals het verslag van de ALV 2025, het Jaarverslag 2025 (financieel en inhoudelijk) en de bevindingen van de Kascommissie, vindt u op onze website: www.palleiden.nl

NB: Tijdens de vergadering worden mogelijk foto's gemaakt voor publicatie in de Hart van de Stadkrant of voor de website. Indien u niet wenst dat uw beeld daarvoor gebruikt wordt kunt u dat aangeven op de presentielijst.

OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR • OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Resultaten enquête communicatie PAL Leiden

In november 2025 hebben de leden van onze wijkvereniging een uitnodiging gekregen voor het invullen van een korte enquête over de communicatie. 146 leden hebben de enquête ingevuld, waarvoor nogmaals hartelijk dank! De resultaten:

Algemeen: Het overgrote deel van de respondenten is tevreden tot zeer tevreden over de communicatie van PAL Leiden over de wijk. Sommige respondenten zijn van mening dat PAL vooral objectieve feiten moet presenteren in haar communicatie en géén (persoonlijke) meningen of kritiek op de gemeente (te negatief). Verder zijn veel respondenten enthousiast over de wijkborrels die periodiek door PAL worden georganiseerd. Daarnaast zijn nog wat andere tips gegeven over de communicatie - onder meer over de website - die in de komende periode in het bestuur en de redactie van de Hart van de Stadkrant worden besproken.

Nieuwsbrief: 88% van de respondenten is tevreden over de nieuwsbrief van PAL Leiden. 7% is niet tevreden, de overigen hebben geen mening of lezen de nieuwsbrief niet.

Website: 47% van de respondenten is tevreden over de website van PAL Leiden, maar 43% kijkt daar nooit op. De overigen (6%) hebben geen mening of zijn niet tevreden (4%). Er zijn verschillende suggesties gedaan om de website meer actueel te houden.

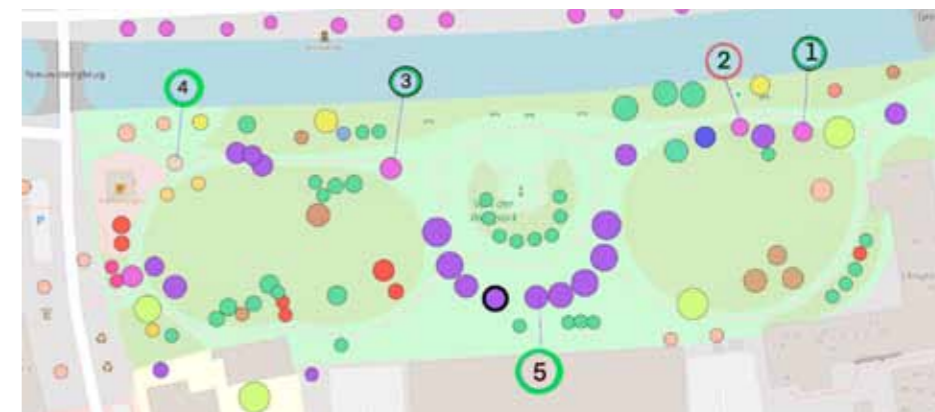
Social Media Platforms: 14% van de respondenten vindt dat PAL Leiden actief moet worden op social media (Instagram, Facebook, en dergelijke). 40% geeft aan dat ze zelf niet actief zijn op Social Media Platforms en 29% vindt dat de communicatie over PAL Leiden niet op Social Media Platforms hoeft te gebeuren.

Hart van de Stadkrant: 91% is tevreden over de inhoud van de Hart van de Stadkrant. 4% is niet tevreden en de rest leest de krant niet of heeft géén mening. Diverse respondenten complimenteren de krant en/of geven suggesties voor de inhoud. 60% is van mening dat de Hart van de Stadkrant blijvend in zwart/wit moet worden afgedrukt. 13% wil graag kleur en 27% van de respondenten heeft geen mening.

OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR • OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Werkgroep Werfparkvrienden

Op het kaartje is te zien waar de Werfparkvrienden vorig jaar in totaal vijf nestkasten voor mezen hebben opgehangen. Bij het schoonmaken afgelopen winter bleek dat er in vier kasten genesteld was. In de nestkasten 1 en 3 werden dood achtergelaten jongen aangetroffen. Kast 2 had geen nest. De kasten 4 en 5 hadden mooie gave nesten, zonder achtergebleven broedsel. We zijn er nog niet uit welke mezensoorten er zijn geweest, aangezien we de nestopeningen bij het schoonmaken niet hebben opgemeten.

Illustratie en foto's Eduard Groen

Op de foto links van de vier gevonden nesten zijn de twee kleinere dode vogeltjes te zien. Mijn (Eduard Groen) veronderstelling is dat de linker nestjes van pimpelmezen zijn en die rechts van koolmezen. Dat is iets om nader uit te zoeken.

OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR • OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Werkgroep Energie in de Wijk

Met Duurzaam Leiden en Energiek Leiden heeft de werkgroep bij wijkbewoners die zich daarvoor hadden opgegeven een warmtescan uitgevoerd. Op de scan is goed te zien waar de warmte in je huis wegvloeit, vooral bij enkel glas en enkelsteens muren. Minstens zo belangrijk waren de gesprekken met de bewoners over tocht en kou en de tips die we konden geven voor verbetering, onder meer tochtstrips, radiatorfolie en ventilatoren, voorzetramen en dergelijke.

Op 13 april hielden we een informatieavond over isolatie van huizen, de regels en de mogelijkheden van subsidie. Het verslag kon helaas niet mee in deze Hart van de Stadkrant, u vindt het in de septemberuitgave.

OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR • OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Lustrumcommissie

Een enthousiaste groep wijkbewoners heeft voor ons 50 jarig Lustrum op donderdag 23 april een gezellige Jubileum Pub Quiz georganiseerd. Het wordt een avond vol leuke vragen, vrolijkheid een drankje en natuurlijk een gezonde dosis competitie. Denk jij dat je veel weet? Of kom je vooral voor de gezelligheid?

Iedereen is welkom, sluit aan bij anderen en test je kennis. De eerste paar rondjes zijn voor onze rekening. Locatie: Kloksteeg 16, deur open: 19.00 uur Meld je snel aan met een mailtje naar Thijs Scherjon: thijsscherjon@palleiden.nl en vier dit jubileum met ons mee. We hopen jullie daar te zien! Zie ook: www.palleiden.nl.

OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR • OPROEPEN EN MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Hengelsporthuis Henk Teunissen

KOREVAARSTRAAT 37
2311 JT LEIDEN
071-51 22 053

www.hengelsporthuishenkteunissen.nl
info@hengelsporthuishenkteunissen.nl

AL 85 JAAR DE SPECIALIST VOOR DE HENGELSPORTER

VAN DER VOOREN

AMBACHTELIJKE SLAGERIJ SINDS 1837

Het Kort Rapenburg als gracht impressie Gemeente Leiden

College houdt meerderheid: waterplannen lijken door te gaan

Wat vorig jaar begon als een avond vol ideeën over water, eindigde maanden later in een stevig politiek debat - en inmiddels ook in een duidelijke politieke richting. Het college behoudt na de verkiezingen namelijk de meerderheid, waardoor de kans groot is dat de plannen rond het Leidse water doorgang vinden. Tegelijkertijd verloor bijvoorbeeld de ChristenUnie kiezers, nadat de partij zich fel tegen een van de meest besproken projecten keerde.

Kort Rapenburg: de gracht keert terug

Veel aandacht ging de afgelopen tijd uit naar het voorstel om het Kort Rapenburg weer open te maken. Waar nu nog een straat met middenberm ligt, moet de historische gracht terugkeren. Technisch is dat haalbaar, zo bleek uit presentaties van stadsingenieurs, al gaat het gepaard met forse uitdagingen: kabels, leidingen, erfgoed en bruggen - én een prijskaartje van zo'n 12,5 miljoen euro bovenop bestaande plannen.

Tijdens de Waterconferentie van het Waterambacht Leiden vorig jaar klonk veel enthousiasme. Bewoners, ambtenaren en raadsleden spraken daar over de kansen van water voor de stad: verkoeling, biodiversiteit, recreatie en economische levendigheid. Toch zijn er ook zorgen. Sommige inwoners vragen zich af of deze investering nu prioriteit moet hebben.

Politiek debat en verkiezingsinzet

In de gemeenteraad groeide het plan uit tot een politiek strijdpunt. Oppositie-

won drie zetels. Toch lijkt die groei onvoldoende om de koers van het college wezenlijk te veranderen. Met een blijvende meerderheid voor de coalitiepartijen is de invloed van Partij Sleutelstad naar verwachting vooral zichtbaar in kritisch oppositiegeluid en activisme rond het dossier, eerder dan in daadwerkelijke beleidswijzigingen.

Dam bij Unipercentrale blijft voorlopig noodzakelijk

Naast het Kort Rapenburg kwam ook een tweede waterproject in beeld: de dam in de Maresingel bij de Unipercentrale. Eerder leefde in de raad het idee dat deze dam al snel verwijderd kon worden, omdat een nieuw koelsysteem hem overbodig zou maken. Dat blijkt echter niet te kloppen. De dam blijft voorlopig noodzakelijk. Volgens zowel de gemeente als Uniper is deze nodig om de lozingspunten van koelwater gescheiden te houden. Dat is essentieel voor de huidige bedrijfsvoering én voor toekomstige verduurzamingsopties, zoals aquathermie.

Op de lange termijn verdwijnt de dam waarschijnlijk wel. In gesprekken met Uniper, onder andere op 5 september 2025, is besproken dat de dam op den duur vervangen wordt door een robuuste oeverconstructie. Daarmee kan de singel uiteindelijk weer doorvaarbaar worden en beter aansluiten op het Singelpark en het Energiepark. Wanneer dat precies gebeurt, hangt af van de toekomst van de centrale. Daarover wordt pas rond 2028 meer duidelijkheid verwacht.

Breder perspectief op water

Met het behouden van de politieke meerderheid lijkt het waterbeleid in Leiden een volgende fase in te gaan. Het Kort Rapenburg fungeert daarbij als zichtbare eerste stap, terwijl ook andere projecten - zoals de Maresingel - in beeld blijven. De centrale vraag blijft echter dezelfde: voor wie is het water? Voorstanders zien kansen voor recreatie, klimaatadaptatie en erfgoed. Tegenstanders wijzen op kosten en ongelijkheid in investeringen.

Met de verkiezingsuitslag lijkt de richting voorlopig bepaald. Tegelijkertijd zorgt de groei van kritische oppositiepartijen zoals Partij Sleutelstad ervoor dat het debat scherp blijft. De uitvoering lijkt verzekerd, maar de discussie over nut, noodzaak en prioriteiten zal nog wel even blijven doorstromen.

partijen, waaronder de VVD, de ChristenUnie en Partij Sleutelstad, bestempelden de heropening als een prestigeproject. Volgens hen gaat het ten koste van investeringen in bijvoorbeeld onderwijs en sociale voorzieningen.

De ChristenUnie maakte het onderwerp inzet van de verkiezingen en voerde actie met slaapzakken op het Kort Rapenburg om aandacht te vragen voor dak- en thuisloosheid. Die strategie lijkt echter niet te hebben gewerkt: de partij verloor kiezers.

Partij Sleutelstad liet zich eveneens fel horen in het debat en verzette zich ook nadrukkelijk tegen het project. De partij boekte bij de verkiezingen juist winst en

We zaten een bakkie te doen in een bekend café aan de Breestraat. Naast ons zat Thijs Sentrum, de alom aanwezige werknemer van een stichting die met gemeentesubsidie hartstochtelijk de belangen behartigt van de horeca in de binnenstad. Na een tijdje schoof Paul Foster aan, bekend horecaondernemer met vele belangen in die sector. De twee kenden elkaar goed, dat was duidelijk, waarschijnlijk uit de tijd dat ze gezamenlijk in het netwerk van allerlei stichtingsbesturen zaten.

Er ontspon zich een geanimeerd gesprek. We konden vanwege het geroezemoes om ons heen niet alles verstaan maar de onderstaande weergave komt een heel eind in de buurt.

Al gauw bespraken de twee dat ze binnenkort als 'burgers' konden inspreken bij de vergadering van een raadscommissie over de plannen voor de vergroening van Beestenmarkt.

Foster: 'Hi mate, dus jij gaat inspreken, nou ik ook. We moeten echt voorkomen dat die vergroening doorgaat. Ik wil absoluut geen rijen bomen voor onze terrassen!'

Sentrum: 'Ja, inspreken als 'burger' ha, ha. Normaal zit ik achter de tafel en doe ik net of ik het gemeentelijke beleid uitvoer, maar nu ik het moet tegenhouden is het handiger als ik voor de tafel ga zitten.'

Foster: 'Yeah, whatever. Luister, die bomen moeten we stoppen, als die er eenmaal staan kunnen onze terrassen daar never meer groter worden.'

Sentrum: 'Ik weet het, ik weet het, meer en grotere terrassen is voor jullie vitaal en liever ook nog 's nachts langer open.'

Foster: 'Niet omdat het hier nu zo vaak lekker weer is man, maar om het roken! Mensen kunnen binnen niet meer roken dus moeten ze wel naar buiten voor een paffie. Heb je geen terras dan lopen ze gewoon weg. Geen terras, geen rokers, geen rokers, geen bier en dan kunnen we wel inpakken.'

Sentrum: 'Ik doe wat ik kan voor jullie, maar ik moet voorzichtig zijn. Bijna iedereen in de raad wil vergroenen, dus daar kan ik niet openlijk tegenin. Straks moet mijn subsidie weer verlengd worden weet je.'

Illustratie gegenereerd door Dall-E

Foster: 'Verzin iets, mate! Je bent anders altijd zo goed in verhaaltjes verzinnen.'

Sentrum: 'Je weet dat deze gemeente officieel streeft naar een rookvrije generatie?'

Foster: 'OK duidelijk, over roken gaan we het dus niet hebben.'

Sentrum: 'Ik heb maar vijf minuten en ik moet ook nog iets pluggen voor de evenementenjongens, je weet wel, die willen pleinen juist zo veel mogelijk bestraten.'

Foster: 'Ik heb een idee, we say dat bomen helemaal niet nodig zijn, dat vergroenen kan ook prima met van die grote parasols. You know, die grote groene met bierreclame erop. Krijgen we toch gratis van de brouwerij.'

Sentrum: 'Dat kan werken. Zorg jij er dan wel voor dat je vóór mij inspreekt als je over die parasols begint.'

Foster: 'Whatever you say, mate!'

Sentrum: 'Dan kom ik daarna en begin ook gelijk over die parasols en dat ik daarvan altijd zo het fijne gevoel krijg dat ik ergens op een prachtig plein in Zuid-Europa zit.'

Foster: 'Fantastic! De Ramblas op de Beestenmarkt, maar dan anders.'

Sentrum: 'En dan op het eind kijk ik met droevige ogen in de camera en smeed de commissie dat we nooit meer zoiets krijgen als de vergroening van de Garenmarkt.'

Foster: 'No, give me a break. Niet nog een Garenmarkt, absoluut niet. Biertje?'

Dit gesprek is uiteraard fictief, we hebben niet de gewoonte gesprekken aan de tafeltjes naast ons af te luisteren. Toch, wie die avond in de raadszaal was of later de video terugkeek, kon zich niet aan de indruk onttrekken dat er zorgvuldig was afgestemd: hoe verkopen we samen het bizarre idee dat het plaatsen van grote groene parasols ook vergroening is? Wel jammer dat er zo doorzichtig geacteerd werd. Trouwens, consumpties op de terrassen van de door toerisme overlopen Ramblas zijn onbetaalbaar, duur, maar je mag er wel roken. Zag Sentrum die avond een dergelijke toekomst van de Beestenmarkt voor zich?

Full disclosure: de auteur zit zelf soms ook op een terras te roken.

Garenmarkt - portret van een straat

16 - door Carla van der Poel

In de loop van de jaren verschenen er verschillende boeken over straten en grachten in onze binnenstad. Sommige werden geschreven door specialisten, zoals Het Rapenburg, Geschiedenis van een Leidse gracht (Leiden 1986-1992), andere door bewoners, bijvoorbeeld De heerlijkheid van de Vliet (Leiden 1999). Onlangs is daar Garenmarkt, Portret van een straat bijgekomen. Bewoners schreven het zelf en hebben het in eigen beheer uitgebracht.

De presentatie van het boek door de samenstellers Davied van Berlo, Jeroen Antonides en Jilles van den Beukel foto Aart Martin de Jong

In 2025 was het zo'n 425 jaar geleden dat er op de Garenmarkt huizen kwamen. Ook het huidige plein werd bebouwd. Tot omstreeks 1600 bevonden zich daar de raamvelden met de droogrekken (ramen) waarop het Leidse laken, de geweven

wollen stof waar onze stad indertijd zo beroemd om was, werd gespannen. Het bewerken van de stof met urine leverde in de buurt nogal wat stankoverlast op en het stadsbestuur besloot daarop de raamvelden buiten de singels te plaatsen. Hiermee kwam ruimte vrij voor woningbouw. Daaraan was, door de grote toestroom van immigranten aan het einde van de zestiende eeuw, grote behoefte. Even heette de Garenmarkt Oosterlingplaats, maar toen er daadwerkelijk garen verhandeld ging worden, kreeg de straat zijn huidige naam.

Om het ontstaan van de markt te herdenken organiseerden bewoners in 2025 verschillende activiteiten. Ze doken in de archieven en dit leidde tot het mooie boek dat ze hebben uitgegeven. Het opent met een compacte geschiedenis. Dan volgen, telkens verdeeld over twee pagina's, historische portretten van de afzonderlijke huizen. De

huidige bewoners voegden er tot slot persoonlijke details aan toe. Het boek is rijk geïllustreerd met foto's, oude advertenties en schetsen.

Beroemde bewoners

Garenmarkt 9 had van 1836 tot 1849 een bewoner die iedereen zou moeten kennen, de rechtsgeleerde Thorbecke (1798-1872). Het huis heeft een gevelsteen uit 1898 vanwege het vijftigjarig bestaan van de door hem tot stand gebrachte grondwet. Minder bekend, maar zeker even noemenswaardig is de architect en amateurfotograaf Willem Kret (1897-1967) die van 1930 tot zijn dood op Garenmarkt 18 woonde. Hij fotografeerde vaak zijn directe omgeving en de samenstellers van het boek hebben daar dankbaar gebruik

van gemaakt. Minder bekende vroegere bewoners van de Garenmarkt en hun beroep krijgen in korte beschrijvingen ook de nodige aandacht.

Het mooiste vinden de huidige bewoners dat het werken aan het boek en de voorbereiding van alle festiviteiten hen dichter bij elkaar hebben gebracht. Elke straat zou zo'n boek verdienen!

De dorpspomp op Levendaal-west

- door Adi Klaassen en Marjolijn Pouw foto's Adri Klaassen

Wie vaker bij de Hoogvliet op Levendaal/Korevaarstraat komt kent hem ongetwijfeld van gezicht: John de Roos, de filiaalmanager van deze plezierige binnenstadsupermarkt. Je kunt hem bestempelen als meewerkend voorman. Hij is doorgaans op de werkvloer te vinden, in gesprek met de medewerkers en de klanten, of bezig met wat er ook maar te doen valt: 'Dat is hoe ik in het leven sta', zegt hij. 'Ik spring in als het nodig is en zit niet de hele dag achter mijn bureau, we doen het samen. Mijn medewerkers weten dat en handelen ernaar.'

Hoogvliet op Levendaal/Korevaarstraat is een van de 78 Hoogvliet-filialen in Noord- en Zuid-Holland. Het bedrijf werd ongeveer 55 jaar geleden opgezet door de inmiddels 85-jarige Leen Hoogvliet en is nog steeds een familiebedrijf met een stevige onderlinge band tussen de filialen.

De 140 vrouwen en mannen van de Korevaarstraat

De Roos: 'In dit filiaal werken 140 vrouwen en mannen in de leeftijd van 14 tot 67 jaar. Je weet alles van elkaar en deelt je ervaringen. Dat geldt ook voor de contacten met andere filialen. De lijnen met het bestuur en de directie zijn kort, net als die tussen management en medewerkers in de filialen. Onze mensen hebben een volle baan, werken in deeltijd of als hulpkracht. Die laatste groep is het grootste en bestaat vooral uit scholieren en studenten. Die maken 60% uit van het totaal. De vaste krachten, voor het merendeel fulltimers, vormen het kader. Het is een divers clubje en dat maakt het werk erg leuk, want geen dag is hetzelfde. Het valt niet altijd mee om aan voldoende personeel te komen, maar we kunnen terugvallen op een vaste groep (internationale) studenten. Je moet wel Nederlands spreken als je hier wil werken, want behalve scholieren en studenten, die gemakkelijk overschakelen op Engels, komen hier veel ouderen. Die vinden het lastig als ze in een andere taal dan het Nederlands te woord worden gestaan. Gelukkig krijgen we het rooster bijna altijd rond.'

De veiligheid staat voorop

De Roos: 'Eigenlijk valt het aantal incidenten hier mee, maar het is ook hoe je ermee om gaat. Er komen zo'n 38.000

klanten per week en die zijn natuurlijk niet allemaal even aardig. Je hebt in Leiden een aantal verslaafden en bedelaars - bedelen wordt door de gemeente gedoogd - en die bedelaars willen ook wel eens naar binnen voor een broodje. Bij diefstal of agressief gedrag, kun je kwaad worden, maar je kunt ook proberen om rustig met hen te praten. Meestal lukt dat wel; we proberen ze vriendelijk naar buiten te krijgen. Bij agressie of diefstal halen we meteen de politie erbij en dat

hebben genoeg aan een mandje. Ze komen vaker tussendoor en willen graag alles vers hebben. De kassa fungeert als de dorpspomp waar je een praatje kan maken. Die willen we dan ook niet kwijt. Ook in andere opzichten is dit een atypische Hoogvlietwinkel. Onze klanten letten op kwaliteit, ook studenten. Is het vers? Is het gezond? Is het biologisch? We zouden het biologische assortiment graag willen uitbreiden, maar we zijn gebonden aan de Hoogvlietlijn en die is nog niet

John de Roos tussen enkele vaste medewerkers: Tom, Fieneke, John en Liesbeth

weten ze. Dan volgt een winkelverbod, maar dat is moeilijk te handhaven.' 'We hebben ook wel eens last gehad van groepjes zich vervelende jongeren, maar de wijkagenten en de boa's waren er vlug bij en dat werkt goed. Natuurlijk gaat veiligheid niet alleen om incidenten. Soms valt er iemand flauw, krijgt een hartaanval of valt. Verschillende medewerkers hebben een EHBO-certificaat en volgen de verplichte scholing, onze EHBO-kisten zijn op orde en er hangt een AED-apparaat. Er komen hier ook veel geneeskunde studenten die te hulp schieten. Daarnaast doen we regelmatig ontruimingsoefeningen en brandpreventie.'

Een mandjesfiliaal

De Roos: 'Je zou dit filiaal kunnen bestempelen als een 'mandjesfiliaal'. In tegenstelling tot de Kennedylaan, waar jonge gezinnen met de auto boodschappen doen en je te maken hebt met volgeladen winkelwagens, hebben we hier veel studenten en ouderen als klanten. Die

helemaal ingesteld op zulke producten. We willen ook meer streekproducten in ons assortiment van lokale producenten.'

Erin gerold

De Roos: 'Mijn vader had een SRV-wagen, zo'n kleine, rijdende supermarkt waarmee hij de buurten in trok. Als jongen ging ik al gauw met hem mee en zo ben ik de supermarkt ingerold. Wat mijn vader deed doen we hier in het groot, zonder 'opschrijfboekje' (het boekje met de openstaande rekeningen van vaste klanten - red.). Ik wou eigenlijk kaasboer worden, maar ben bij Albert Heijn beland. Dat was me te bureaucratisch en toen ben ik naar Hoogvliet overgestapt dat veel kleinschaliger is opgezet. Ik werk er nu 30 jaar, waarvan 9 jaar in dit filiaal. Dat bevat me nog steeds uitstekend. Hier doen we aan interne scholing. Mijn assistent Tom is 28 jaar en van de schoolbanken hier komen werken. Als je voldoet kun je teamleider worden. Gaat dat goed dan groei je door naar assistent-manager.

Met de hand gemaakte Italiaanse terracotta potten. Voor planten en decoratie.

Bekijk snel ons assortiment op: www.joosthuberterracotta.nl

juenju winkel + webshop

design
gispes
dressoirs
vintage
classics

Produktieweg 18a Zoeterwoude 071-5124830
info@juenju.nl www.juenju.nl

De opleiding wordt door Hoogvliet bekostigd. Maar naast de vakkennis gaat het hier vooral om gedrag. Je staat tussen je mensen en je maakt contact. Doe je dat niet dan kun je geen filiaal leiden.'

Alcoholverkoopverbod op 2 en 3 oktober

De Roos: 'De bedoeling was minder drank in je lijf en een schoner en veiliger stad met een alcoholverkoopverbod voor binnenstadwinkels en supermarkten. We waren bang dat boze klanten zich zouden afreageren op de kassières of andere medewerkers. Daarom hadden we beveiliging ingehuurd. Of het daardoor kwam, of doordat we al om zeven uur dichtgingen weet ik niet, maar het is redelijk rustig gebleven. Wel misten we veel omzet.

Hoe de proef in totaal is verlopen zal de gemeente na de evaluatie nog wel zeggen.'

De verfraaiing van het pand

De Roos: 'De gemeente heeft ons benaderd met het plan om het pand te laten begroeien. Het is het lelijkste gebouw van Leiden en kan wel een opknappbeurt gebruiken. De gedachte is om blauwe regen tegen de gevel te planten. Dat is een snelle klimmer met prachtige bloemen in het voorjaar en mooi blad. De gemeente betaalt de beplanting, Hoogvliet als eigenaar de technische voorzieningen en het onderhoud. We doen graag mee. Dat loopt via de directie en het wordt dit najaar uitgevoerd.'

Ik ga elke dag met plezier naar mijn werk. Je staat de hele dag aan, maar je krijgt er zo'n hoop voor terug. Het is hier eigenlijk een groot dorp, waar mensen elkaar nog kennen en grappen maken. Maar dan wel een dorp met een stadse allure.'

Tien jaar Faas est in de Breestraat

- door Marjolijn Pouw foto's Sarah Hart

In 2016 vestigde bloemiste Helmi Faas zich met haar winkel Faas est in Breestraat 119, het pand op de hoek van de Wolsteeg tegenover het stadhuis. Wie er binnenloopt belandt in een explosie van geur en kleur. Het groen en de bloemen zijn om hun schoonheid gekozen en zorgvuldig gearrangeerd in de prachtigste vazen en potten. Naast bloemen en planten kun je er ook kaarsen en woonaccessoires kopen, je krijgt er een leefwereld bij cadeau. We praten met Helmi en haar medewerkers: dochter Sofie en hun goede vriend Maxime.

Met de paplepel ingegoten

De in Leiden geboren en getogen Helmi Faas leerde het winkeliersvak van haar ouders, die een groentewinkel hadden. Op haar zeventiende raakte ze verzeild in de wereld van het bloemencorso en vanaf dat moment wilde ze niets liever dan bloemist-winkelier worden. De dagopleiding aan een tuinbouwschool vond ze maar niks - voor haar stond de praktijk voorop en niet de theorie. Haar omgeving wees haar op het leerlingstelsel, een opleiding waarbij de theorie en de praktijk zijn verweven. Dat leek haar wel wat en Helmi schreef zich in als leerling bloem-schikken en binden aan de Haagse tuinbouwschool Madestein.

School

Vijf dagen per week werkte Helmi bij het erkend leerbedrijf Bloemenstudio Ton van Ostaay in Voorburg. Eén dag per week ging ze naar school: 'De opleiding was eigenlijk vier dagen in de praktijk werken en één dag naar school, maar de zaterdag deed je er natuurlijk bij', vertelt ze. 'Het was niet mis, maar ik deed het met plezier want ik leerde er ongelofelijk veel. En ik had geluk. Ton had nog een winkel in Voorburg in de Franse Kerkstraat en toen ik klaar was met mijn opleiding heeft hij mij daarin gezet. Toen ben ik aan Madestein ook nog de vervolgoopleiding voor Meesterbinder gaan doen. Dat is een opleiding op hbo-niveau, waarbij je je in de techniek verdiept. Daar leer je pas echt groot bloemwerk te maken, zoals zalen versieren, kerken en evenementen als trouwpartijen, ontvangsten of herdenkingen.

Er komt heel wat bij kijken, neem alleen al de techniek om een installatie zo op te zetten en te bevestigen dat hij niet uit elkaar valt. De esthetiek is van belang en niet in de laatste plaats de offerte. En het groen en de bloemen moeten fris blijven zonder dat het een waterballet wordt. De ervaring van het bloemencorso kon ik er goed bij gebruiken. Het is bijna ondenk-

baar dat je het in de wereld van de evenementen zonder die technische ervaring redt.'

Meesterbinder

'Behalve met mijn leerplaats heb ik ook veel geluk gehad met mijn leraren. Zo kreeg ik onder meer les van de bekende bloem-schikkers Juul Vercauteren en Stef Smit, die me bij de meesterbindersopleiding begeleiden. Het is ongelofelijk wat je daar allemaal opsteekt over kunstgeschiedenis en klassiek en modern bloemwerk. Vooral vormleer vond ik erg leuk. We leerden hoe je in verschillende stijlen bruidswerk kon maken, kransen, graftakken, guirlandes, festoenen en boeketten als op de bloemenstillevens uit de 16de en 17de eeuw. Mijn afstudeerproject was Art Nouveau. Ik ben gek op de Catalaanse kunstenaar Antoni Gaudi en zijn Sagrada Familia met die barokke Jugendstil kunstwerken. Gaudi heb ik als uitgangspunt genomen voor 'overhuizen', het thema van mijn afstudeerproject. De constructies en de tekeningen heb ik allemaal zelf ontworpen en uitgevoerd.'

Voor de klas

'Toen ik voor de meesterbindersopleiding was geslaagd, zag ik een advertentie in het vakblad Bloem en Blad waarin ze een docent bloem-schikken vroegen aan de Zocherschool in Overveen, een begrip indertijd. Ik ben daar gaan praten en werd meteen aangenomen, ook al had ik helemaal geen ervaring voor de klas. Het ging goed en ik vond het prachtig om te doen, die kinderen zijn zo leuk. Die willen nog van alles. We maakten de mooiste dingen, zoals de haven van Scheveningen in het klein met veel groen. Ik heb er twee jaar met plezier gewerkt, al heb ik nog steeds spijt van die ene keer dat ik te hard uithaalde naar een van de leerlingen.'

Een eigen zaak

'Daarna begon ik een pop up winkel op de Langebrug. Ik kwam Marjan Palm tegen van Second Trend (de eerste vintage winkel van Leiden op de Langebrug-red.) die me op een pandje in de buurt wees dat geschikt was voor zo'n winkel. Ik maakte een businessplan en stapte naar de bank, maar die zag er geen brood in. Mijn grootmoeder wel, zij investeerde in me en toen had ik ineens een winkel. Oktober, november en december verkocht

Helmi Faas in haar winkel in de Breestraat

Ivo van der Leek
Makelaardij

Gespecialiseerd in oude & monumentale panden

Ivo van der Leek Makelaardij
Doezastraat 8a te Leiden

Telefoonnummer: 071 203 21 06
E-mailadres: info@ivovanderleek.nl
Website: www.ivovanderleek.nl

Beniràs
BAR & KITCHEN

Sfeerrijk, gezellig en smaakvol
Mediterraanse shared dining
Google's nummer 1 in Leiden!

Papengracht 6a, Leiden
071 2077827, beniras.nl
IG: benirasleiden

PAL voor de wijk

Word lid van PAL Leiden voor maar € 10 per jaar en ondersteun ons, zodat onder meer deze krant gemaakt kan worden. Een groep enthousiaste vrijwilligers zorgt voor de samenstelling en de bezorging, maar de drukkosten komen voor rekening van de wijkvereniging. Uw lidmaatschap helpt enorm om de krant te laten voortbestaan en de vereniging bij het werk voor de wijk te steunen. Steun ons en ga naar onze website (PALLeiden.nl) om u aan te melden, of nog makkelijker, scan de code.

ik er groen en kerstversieringen. We huurden Maxime in als kerstman. Hij was de vrolijkste kerstman die ik ooit heb gezien en onvermoeibaar. Het liep fantastisch, maar degene die het van me

overnam heeft de boel laten versloffen. Je moet niet denken dat de klanten vanzelf je winkel in komen. Ze komen af op je werk en in werken had ze geen zin.' 'Naast de winkel maakte ik in een kas aan de Roomburgerweg rouwstukken, bruidsboeketten en grote versieringen met bloemen, snoeihout en wat er maar voorhanden is. Rond 1994 ben ik daarmee gestopt - toen kreeg ik Sofie, mijn dochter. Kijk, daar staat ze, achter de toonbank. We doen Faas est nu samen. Ze heeft haar ondernemersbloed van mij geërfd, maar kan gelukkig ook omgaan met de computer. Na de Langebrug ben ik met Fiori op de Lange Mare begonnen. Tien jaar geleden ben ik naar de Breestraat overgestapt, de mooiste winkelstraat van Leiden wat mij betreft.'

Duurzaam

'We proberen duurzamer te gaan werken, dus veel te doen met biologisch gekweekte bloemen. Klanten vragen erom, maar het is nogal duur en voorlopig krijgen we het nog niet voor elkaar om alleen biologisch gekweekte bloemen te verkopen. Maar je kunt ook met zijdebloemen werken in combinatie met echt materiaal als snoeihout. Dat kan heel mooi zijn. En geen geveerde bloemen meer aanbieden.' 'Bloemen verven is toch ook een vreemde gewoonte', zegt dochter Sofie. 'Waarom zou je een kobaltblauwe chrysant in je vaas moeten hebben?'

Matthias de Vrieshof getransformeerd tot Aleida Nijland

- door Corine Hendriks illustratie Universiteit Leiden

Veel doet de Universiteit Leiden niet aan man > vrouwtransities, maar wel een klein beetje. Zo gaat de Matthias de Vrieshof aan de Witte Singel na een grondige renovatie Aleida Nijland heten. Matthias de Vries (1820-1892) was een Nederlands taalkundige, Aleida Nijland (1870-1950) lerares en literatuuronderzoeker. Het nieuwe gebouw, dat wordt gerealiseerd en opgetrokken volgens BREEAM-normen, is in 2028 gereed.

Rechts van de UB

De huidige Matthias de Vrieshof is het complex rechts van de Universiteitsbibliotheek (UB). Het bestaat uit enkele aaneengesloten gebouwen. Renovatie is overigens een wat bescheiden term voor wat er gaat gebeuren: het gaat om sloop tot op het fundament en het optrekken van één nieuw gebouw. Op dit moment bevindt het project zich in de ontwerpfase. De sloop en uitvoering beginnen in het voorjaar van 2027, het gebouw wordt eind 2028 opgeleverd. Het krijgt de modernste faciliteiten voor onderzoek en onderwijs en een meer open karakter dan nu het geval is. De stalling onder het complex wordt uitgebreid voor 550 fietsen, waardoor het plein fietsvrij blijft en opnieuw kan worden ingericht met veel groen. De renovatie is het vierde project in de ontwikkeling van de Humanities Campus, waar de Faculteit Letteren domicilie houdt.

Aleida Nijland sfeerbeeld architectenbureau De Zwarte Hond

Twee onderwijs- en onderzoekscentra

Tegenwoordig worden de facilitaire, onderwijs- en onderzoeksfuncties meer dan vroeger gemengd. Zo komen in het Aleida Nijland, naast twee centra voor onderwijs en onderzoek, het facilitair bedrijf en het centrum voor onderwijs- en studentenzaken van de faculteit. De twee onderwijs- en onderzoekscentra zijn het Centre for Linguistics (taalkunde) en het Centre for the Arts in Society (literatuur, beeldende kunst, design, film en fotografie). Daarnaast komen er onder meer de talenlabs waar studenten die een taal studeren hun uitspraak kunnen oefenen.

BREEAM

Voor de renovatie mikt de afdeling Vastgoed van de universiteit op de classificatie BREEAM Excellent. BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment

Method) is het wereldwijd erkende keurmerk voor de duurzaamheid van onder meer nieuwbouw en renovatie. Om de duurzaamheid volgens BREEAM van het project te vergroten wordt hemel-

water niet meer afgevoerd op het riool, maar opgevangen in retentiekragen of opgeslagen voor later gebruik. Verder wordt het groener op het terrein en in de gebouwen. Ook het intact houden van fundamenten hoort erbij. De betonnen constructie wordt behouden en het gebouw wordt voorzien van een nieuwe gevel.

Verder wordt voor het Aleida Nijland gestreefd naar 40% waterbesparing in vergelijking met 2020, 30% vergroening (dak en terrein) en 50% circulair (hergebruikt) materiaal. De ambitie is om het project eind2028 energieneutraal op te leveren.

José Plevier ziet hekwerk

- door José Plevier foto Sarah Hart

Hek, o.(-ken), 1. afscheiding of omheining van verticale, op gelijke afstanden geplaatste, overdwars verbonden palen, staven of spijlen, 2. zulk een afsluiting of een deel ervan, als een deur draaibaar.

Arend Roelandsteeg

De Arend Roelandsteeg ligt tussen de Pieterskerkstraat (naast nummer 18) en de Langebrug (naast nummer 57). Aan de zijde van de Pieterskerkstraat is hij niet breder dan een deur en vandaar loopt hij in de breedte uit tot aan de Langebrug. Daar is de steeg afsluitbaar met een tweedeurs houten hek waarvan de zijanten in een flauwe boog aflopen naar het midden. Het heeft dicht op elkaar staande verticale spijlen en een eenvoudige klink. Het hek is niet van een slot voorzien. De linkerhelft staat vast met een te openen grondgrendel en voor de rechterhelft

gebruikt men ofwel de klink ofwel een touwtje over een spijl. Het betreft hier dus geen onoverkomelijke afsluiting en via de andere zijde is de steeg sowieso altijd toegankelijk. Vreemd is wel dat het hek iets te breed is voor de steeg; bij sluiting blijft er een lichte knik binnenwaarts aanwezig. Het bordje met de aansporing 'Poort sluiten alsjeblieft. Dank je', toont dat de bewoners passanten niet willen aanmoedigen vrijelijk de steeg te betreden. In zo'n smal steegje worden rust en privacy al snel aangetast door geluiden en naar binnen gluren.

REMBRANDTSTRAAT 27, 2311 VV LEIDEN WWW.TABU.NL

RESTAURANT

BURGERZAKEN

LUNCH - BORREL - DINER

Reserveer een tafeltje op
www.restaurantburgerzaken.nl
of bel 071 - 5661122

ars aemula naturae
ruimte voor beeldende
ARS kunst

Een van de oudste broedplaatsen
in Nederland. Opgericht in 1694 en nog steeds
een kunstenaarsvereniging waar kunstenaars het
culturele leven van Leiden mede vormgeven.

www.ARSAEMULA.NL

Cursussen, exposities en online kunstwinkel!

Pieterskerkgracht 9a 2311 SZ Leiden 071-5140784
info@arsaemula.nl

Het teruggevonden Lombardenhuis. Een Middeleeuws geheim onder de Papengracht

- door Pieter-Jan de Vos

Wie over de Papengracht wandelt, loopt ongemerkt langs een van de oudste bouwresten van Leiden. Lange tijd werd gedacht dat het middeleeuwse Lombardenhuis, ooit gelegen aan de vroegere Kreupelsteeg, spoorloos verdwenen was. Maar recent bouwhistorisch en archeologisch onderzoek bracht verrassend bewijs aan het licht: delen van dit huis bestaan nog steeds - verstopt in muren en onder de stoep.

Papengracht 7 rond 1900 foto ELO

In het standaardwerk Leiden, de geschiedenis van een Hollandse stad (2002), werd nog gesteld dat van het Lombardenhuis geen fysieke sporen waren overgebleven. Dat beeld is nu achterhaald. Dankzij nieuw onderzoek naar vondsten uit 2001 en 2015 konden bouwhistorici het verdwenen gebouw tóch lokaliseren. De ontdekking begon bij een hernieuwd onderzoek van Papengracht 7, het voormalige pand van het kleermakersgilde.

Toen oude onderzoeksdocumenten opnieuw werden bekeken, viel iets bijzonders op: kloostermoppen - grote bakstenen die alleen in de middeleeuwen werden gebruikt. De afmetingen van de stenen wezen sterk op de 13de eeuw, waarmee ze tot de oudste bakstenen van Leiden behoren.

Oude bakstenen onder de stoep

Dat vermoeden werd bevestigd door een opgraving in 2015 op de hoek van de Papengracht en de Langebrug. Daar trof archeologisch bureau RAAP zeventien lagen muurwerk aan, opgetrokken uit hetzelfde type kloostermoppen. Alles wees erop dat deze muren niet hergebruikt waren, maar nog in hun originele positie lagen. De conclusie: beide vondsten horen bij één en dezelfde middeleeuwse bouwfasen.

Het spoor naar het Lombardenhuis

Met deze materiële aanwijzingen op tafel bekeken we opnieuw oude archiefstukken. Een verkoopakte uit 1426 beschrijft het Lombardenhuis nauwkeurig als een pand dat lag aan de Kreupelsteeg, met de achterzijde aan de toenmalige Oude Vest, het huidige Rapenburg. Die Kreupelsteeg blijkt grotendeels samen te vallen met het noordelijke deel van de huidige Papengracht. Alles bij elkaar past het allemaal precies: ligging, baksteenformaat, ouderdom en bouwstijl. Daarmee kan met grote zekerheid worden gesteld dat de gevonden resten tot het Lombardenhuis behoren.

Wie waren de Lombarden?

De Lombarden waren Italiaanse geldwisselaars en bankiers die al vroeg in de Lage Landen actief waren. In Leiden

Uit: Het Rapenburg: Geschiedenis Van Een Leidse Gracht (Leiden 1987). Reconstructie naar Th.C. Lunsingh Scheurleer, Willemijn Fock & A.J. van Dissel

worden ze al in bronnen uit 1289 genoemd en waarschijnlijk waren ze toen al jaren hier gevestigd. Het bakstenen gebouw is opmerkelijk, want zeldzaam in die tijd. Baksteen was een kostbaar materiaal, uitsluitend gebruikt voor de belangrijkste bouwwerken - zoals de Burcht, het Gravensteen en de Commanderie van de Duitse Orde. Dat de Lombarden een stenen huis hadden, benadrukt hun aanzien en economische rol in het jonge Leiden.

Opgraving in 2015 door RAAP foto RAAP

Het verdwenen huis dat toch bleef bestaan

Hoewel het Lombardenhuis in de 15de eeuw plaatsmaakte voor het Barbara-klooster, blijkt dus dat delen van het oorspronkelijke gebouw nooit verdwenen zijn: ze zijn verwerkt in latere muren en funderingen. Zo leeft dit bijna vergeten stukje Leidse geschiedenis voort, verborgen onder pleisterlagen en stoepen, maar weer zichtbaar dankzij nieuw onderzoek.

Vondst
in
de
wijk

VOORAF EN TOEGE

EET- DRINK- EN KUNSTLOKAAL

Botermarkt 8
2311 EM Leiden
071 512 66 33
voorafentoe.nl

Ontbijt, lunch en diner.
Breakfast, lunch and dinner.

Open deuren bij Ars - kijken, luisteren en beleven

- door Valerie Stallen

Kunstenaarsvereniging Ars Aemula Naturae heeft verbouwingsplannen. De vereniging wil meer ruimte maken voor ontmoeting van kunstenaars onderling en kunstenaars en publiek, een keuze die in het recente verleden is gemaakt. Een van de ruimtes aan de voorkant van het gebouw wordt vanaf de Pieterskerkgracht toegankelijk gemaakt en ingericht als ontmoetingsruimte. Bezoekers zijn er welkom om kunst te ervaren, te maken of erover te praten.

Een nieuwe ontmoetingsruimte

De gemeente, eigenaar van het gebouw, wil het toekomstbestendig maken en heeft er geld voor uitgetrokken. Daarmee is ook de financiering rond van de aanleg van de ontmoetingsruimte en van een lift. Die is onmisbaar voor de uitvoering van het plan om met activiteiten voor alle Leidenaren ook groepen naar binnen te halen die ARS nog niet kennen. Zo'n ruimte wordt nu in het gebouw gemist. Met een lift kunnen ook mensen die minder mobiel zijn naar de cursusruimten op de eerste en tweede etage.

Opening in juni met 'Licht van Geluid'

In juni opent Ars haar deuren met de gecombineerde theater- en muziekvoorstelling 'Licht van Geluid', waarin je een reis maakt met het historische gebouw vol verhalen als decor. Ik praat erover met Conny Broeyer, voorzitter van Ars, Wilma Keizer, de regisseur, en Coby van der Weerd, vertegenwoordiger van kamerkoor/zang- en theatergroep Het Zingend Hart dat de voorstelling uitvoert.

Van beeldende kunst naar muziek

Onderricht was al bij de oprichting van Ars Aemula Naturae (De kunst wedijvert met de natuur) in 1694 belangrijk voor de vereniging, vertelt Conny Broeyer. Het 'Leids schilder- en tekengenootschap' werd onder meer opgericht om kunstenaars de gelegenheid te geven hun werk te laten zien, elkaar te ontmoeten en te inspireren en zo hun vakmanschap verder te ontwikkelen. Nog steeds kunnen alleen professionele kunstenaars lid worden van Ars, maar het uitdragen van het plezier in kunst buiten de eigen kring is inmiddels een van de belangrijkste activiteiten geworden. Ars doet dat onder meer door exposities en literaire activiteiten te organiseren en niet in de laatste plaats

Coby van der Weerd, Conny Broeyer en Wilma Keizer foto Sarah Hart

met een uiteenlopend cursusaanbod voor alle Leidenaren onder het motto: 'ruimte voor beeldende kunst'. Met de theatervoorstelling 'Licht van Geluid' wordt beeldende kunst nu verbreed naar muziek.

Openstelling uit noodzaak

Het idee van 'Licht van Geluid' kwam op na het besluit van de gemeente om op de Leidse cultuurmakelaar te bezuinigen. In 2025 werd deze functie in de cultuursector wegbezuinigd en we dachten: wat nu?', zegt Wilma Keizer. 'We vroegen ons af wat de waarde van kunst is voor mensen persoonlijk'. Coby van der Weerd vult aan: 'Door gesprekken met de koorleden kreeg het antwoord vorm in deze voorstelling, waar de waarde van beeldende kunst en muziek als het ware tegen elkaar worden uitgespeeld: kunst moet je zelf ervaren en doen.' Ze vertelt dat zingen in een bijzonder jasje het kenmerk is van het kamerkoor Het Zingend Hart. In de voorstelling worden onder leiding van Machteld van der Putte vierstemmig klassieke liederen ten gehore gebracht en werk dat speciaal voor deze gelegenheid is gecomponeerd op poëzie, zoals op het gedicht van Lucebert 'Licht van Geluid' waar de voorstelling naar is genoemd.

Regisseur Wilma Keizer heeft ervaring met de uitvoering van zowel beeldende kunst als muziektheater op locatie. Voor haar komen de verschillende aspecten van beide kunstvormen die haar interesseren in de voorstelling samen, met name de vraag: wat is de waarde van kunst in jouw leven? Zonder al te veel te willen verklappen: je stapt de voorstelling in met jouw persoonlijke ervaring, waar jij in kunst door wordt geraakt doet ertoe.

Wanneer: 12, 13, 14, 19, 20 en 21 juni. Op vrijdag en zaterdag begint de voorstelling om 19.30 uur, op zondag om 14.00 uur. Op de zondagen kun je bovendien een route volgen zonder te hoeven traplopen.

Waar: Pieterskerkgracht 9A, Leiden. Kaarten: 19 euro, via www.hetzingendhart.nl

Wat bindt katten aan cocktails?

- door Corine Hendriks

Er kwam een vriendelijk verzoek van Isabel Erkemeij bij de redactie binnen om aandacht te besteden aan het boek Cats and Cocktails, waarin katten en cocktails bijeen zijn gebracht in mooie foto's: op elke foto zijn telkens een kat en een cocktail te zien. Het boek bevat 52 cocktails en acht mocktails (zonder alcohol), en evenveel katten met uiteenlopende stambomen. Het is een uitgave van de Cats and Cocktails Club, een internationaal Instagram-gezelschap dat van beide houdt. Erkemeij is coördinator bij de Club was zelf bij de productie betrokken.

Tenminste 17.000 katten in Leiden

Nou vooruit dan maar, omdat we nog om kopij verlegen zaten en omdat 23-24% van de Nederlandse - ook Leidse - huishoudens tenminste één kat heeft. Daarmee is de kat met afstand het populairste huisdier. Het betekent dat Leiden minstens 17.000 katten telt, waarvan een deel overigens niet buiten komt. 16 tot 18% van de 74.251 Leidse huishoudens heeft (ook) een hond, de goede tweede dus qua huisdieren.

Het (Engelstalige) boek is samengesteld door Jenna Aviano en Kayla Tabish, uiteraard allebei het baasje van een kat, respectievelijk Gia en Mavi. Ze richtten de

Cats and Cocktails Club op in de coronatijd, waarin het achter de voordeur wel vaker tot creatieve uitbarstingen kwam. Waar de dames vandaan komen is in het boek niet te vinden. Wel is te lezen dat de leden van de club ook recepten uitwisselen.

Liefhebbers van katten én cocktails

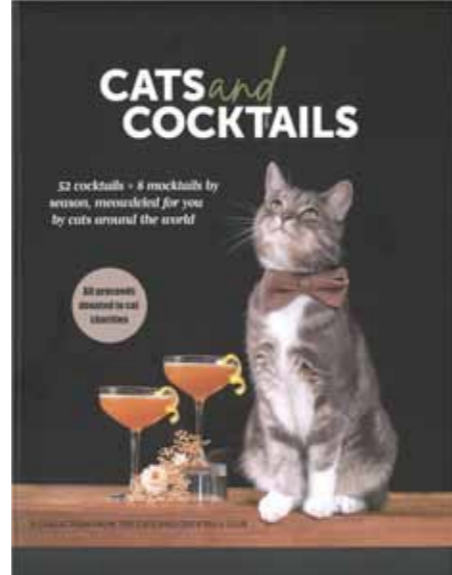
Jenna en Kayla vonden elkaar in hun liefde voor katten, maar bleken beiden ook liefhebber van cocktails te zijn. Dat zowel katten als cocktails nogal fotogeniek zijn, is meteen ook de enige relatie tussen beide. Hoewel, mijn eigen poes Guusje moet ik in de gaten houden als ik aan een alcoholisch drankje zit, want als ik niet oplet slobbert ze uit mijn glas. Elke spread (twee pagina's naast elkaar) bevat op de ene pagina de cocktail met daarnaast een kat, op de andere een recept van de cocktail en iets over de kat, onder meer het ras en wat specifieke informatie over het afgebeelde beestje, zoals de naam. De cocktails hebben allemaal een sterke drank als basis, bijvoorbeeld rum, whisky, cognac, gin of tequila, aangevuld met fruitdrankjes en versierd met een stuk fruit of anderszins. Heel veel katten in het boek dragen een sjaltje om hun nek. Maar diverse ook een jurkje of

pakje. Nooit doen, zou ik zeggen. Hun eigen harige bekleding is mooi genoeg en voldoet in alle seizoenen. Laat een dier dier zijn en haal er geen mensenfratsen, zoals aankleden, mee uit.

Miami Vice

De titels van de spreads zijn aan de flauwe kant. My Hammy Vice bij kat Ham, herkent zelfs een eenvoudige Hart van de Stad-redacteur als een variant op Miami Vice, de hitserie met Don Johnson en Philip Michael Thomas waarvoor we ons in de jaren tachtig voor de tv installeerden.

Ook (niet erg) leuk: Meowgical Butterscotch Brew. Tja...

Goede doelen

De opbrengst van de verkoop van het boek (eerste twee oplagen: 16.400 euro) gaat naar goede (katten)doelen in binnen- en buitenland. In Nederland waren dat tot nu toe Dierentehuis Den Bosch en de Stichting Zwerfkat Boxtel. Het huidige goede doel is Kinderhospice Lichtblichhof in Wenen waar kinderen hun eigen huisdieren mee naartoe mogen nemen.

Cats and Cocktails wordt uitgegeven door de Cats and Cocktailsclub (144 blz., 20 euro plus verzendkosten). Te bestellen bij catsandcocktailsbook@gmail.com.

De recepten van Meowgical Butterscotch Brew en My Hammy Vice.

1 oz = 28,35 gram
1 c = 1 cup = 240 ml

Meowgical Butterscotch Brew

- 2 oz vodka mengen met
- 1 oz butterscotch schnapps en
- 6 oz cream soda
- whipped cream (om mee af te toppen)
- butterscotch syrop or sauce (om mee te besprenkelen)

My Hammer Vice

- 2 oz rum, in twee porties verdeeld
 - 1 c strawberries
 - 1 oz of lime juice
 - ½ oz simple syrup
 - 1 cup ice
 - deze 5 ingrediënten blenderen en in een groot glas doen.
- Apart blenderen en voorzichtig in het glas gieten, als laag erop:
- 2 oz cream coconut
 - 2 oz pineapple juice
 - 1 cup ice

Berichten

Mandenmakerssteeg - hoek Aalmarkt

Voetgangers en fietsers hebben het op marktdagen regelmatig met elkaar aan de stok op de hoek van de Mandenmakerssteeg en de Aalmarkt. In de steeg mag je fietsen, maar op marktdagen zou je dan op de Aalmarkt, tussen de Waag en de Catharinabrug moeten afstappen en dat gebeurt doorgaans niet.

Anders dan op het Gangetje, waar de marktmeester op marktdagen een tijdelijk (en duidelijk) bord plaatst dat je er als fietser moet afstappen, kan er op marktdagen volgens de gemeente bij de Mandenmakerssteeg geen tijdelijk bord komen op een duidelijke plek - nu staat er bij de brug een permanent bord dat niet opvalt als je van de Catharinabrug naar de Mandenmakerssteeg fietst. Ook is er behoefte aan duidelijke borden aan beide kanten van de Mandemakerssteeg, zodat fietsers en voetgangers weten waar ze aan toe zijn. Het is wachten op ongelukken. (Kees van der Steege)

Jan van Houtkade - Koepoortsbrug

Bij graafwerk op de Jan van Houtkade vanwege de herinrichting kwamen onlangs resten bloot van de oude stadsmuur. Daarvan maakte ook de toren Oostenrijk deel uit, de enige nog bestaande muurtoren van Leiden. Het CDA heeft bepleit om de resten van de stadsmuur onderdeel te maken van het Singelpark door ze af te dekken met een glasplaat. De vondst gebeurde in verkiezings-tijd en dan is er weinig ruimte voor zulke besluiten.

Op 7 april is Compeer begonnen met fase

De oude stadsmuur bij de muurtoren Oostenrijk
foto Sarah Hart

3 van de herinrichting van kade en brug. Eind mei moet die klaar zijn. De kruising van de Jan van Houtkade en de Jacobsgracht is in die fase niet begaanbaar. Je kunt de kade van beide zijden in en uit via een keerlus. De Jan van Houtkade is van beide kanten bereikbaar. Je kunt erop en eraf af via een keerlus. (De redactie)

Fietsparkeren op het Rapenburg

De gemeente wil op het Rapenburg een aantal parkeerplaatsen voor auto's omzetten in fietsparkeerplaatsen. Bewoners zijn het niet eens met dat plan en maken bezwaar, evenwel niet zonder alternatieven aan te dragen.

Een gekleurde voorstelling van zaken

Als het plan doorgaat komen er aan beide zijden van het Rapenburg tussen de Nonnenbrug en de Doelenbrug ruim 130 fietsparkeerplaatsen bij. Hiermee wordt dat stuk Rapenburg één grote publieke fietsenstalling. De gemeente suggereert in de onlangs verspreide bewonersbrief dat de gracht er in de nieuwe situatie op vooruit gaat. De brief toont de huidige en de nieuwe situatie. De huidige situatie laat een rijtje geparkeerde auto's zien ter hoogte van Rapenburg 52, dat het zicht belemmert op het water. Op de impressie-tekening van de nieuwe situatie zijn de geparkeerde auto's vervangen door 'fietsnietjes', waar een enkele fiets aan is vastgemaakt.

Fietsen aan nietjes langs het Rapenburg
foto Klaske van der Mandele

Het zicht is vrij en het ziet er netjes uit, maar te voorzien is dat de bergen fietsen die nu voor de deuren van de studentenhuizen staan naar de waterkant zullen verhuizen. Mooi dat de gemeente wat wil doen aan de lukraak geparkeerde fietsen voor die huizen, maar met deze 'oplossing' wordt het probleem alleen maar verplaatst.

Een gebrekkige onderbouwing

De gemeente vindt de huidige situatie onveilig. Maar de huidige autoparkeerplaatsen liggen op een doodlopend stuk van het Rapenburg, waar je als automobilist alleen maar langzaam kunt rijden. De bewoners vermoeden dat de gemeente vooruitloopt op het voornemen om op termijn al het auto-parkeren op het

Rapenburg te verbieden. De gemeente doet er volgens hen beter aan om de autoparkeerplaatsen langs het water op te heffen en te vervangen door groenstroken in plaats van door fietsnietjes.

Alternatieve locaties

Als de gemeente het toch nodig vindt om iets te doen aan de fietsen die de stoep blokkeren, dan stellen de bewoners voor om het probleem daar op te lossen waar het wordt veroorzaakt, namelijk bij de studentenhuisen. Maak extra fietsparkeerplaatsen in de Houtstraat, tussen het gebouw van studentenvereniging Augustinus en de Houtstraat en extra plekken ter hoogte van studentenhuis Rapenburg 50. De bewoners hopen dat de gemeente ingaat op hun voorstel, maar zijn er niet gerust op en hebben wet-houder North en projectmanager Waisvisz op korte termijn om een gesprek gevraagd. (De redactie)

Berichten

Herontwikkeling voormalig V&D-gebouw

Het oude V&D-gebouw op de Aalmarkt wordt van binnen grondig verbouwd en krijgt een nieuwe naam: De Waaren. Er komen een viersterren boutique-hotel in, kantoren, winkels, een sportschool, horeca en een dakterras. Het nu al tijdelijk in het gebouw gevestigde C&A trekt er nu voorgoed in.

De ontwerpbeslissing voor de verbouwing van de begane grond ligt tot en met 23 april ter inzage op het stadhuis. De bouw begint in de zomer. In 2029 moet het hele project klaar zijn. (De redactie)

De geschiedenis herleeft in de Hortus

Carolus Clusius (1526-1609), de eerste prefect van de Hortus Botanicus, plantte in zijn tijd een Turkse Hazelaar in de tuin, maar die heeft het loodje gelegd. Onlangs is er een nieuwe Turkse hazelaar in de Hortus geplant. Met de in 2025 in het Singelpark geplante Marokkaanse atlasceder en Nederlandse wintereik symboliseren de drie bomen de verbondenheid van de drie grote Leidse bevolkingsgroepen. Over een paar jaar kunnen bezoekers hazelnoten rapen in de Hortus. (Carla van der Poel)

**vrouwen
rechtswinkel
leiden**
JURIDISCH ADVIES VOOR ELKAAR

Heb je
een
juridische
vraag?

Gratis rechtshulp voor en door vrouwen
Wij beantwoorden jouw juridische vragen
en geven advies op maat.

info@vrwleiden.nl • 071-514 39 80 • www.vrwleiden.nl

PAL pakt uit

26 - door Marjolijn Pouw

In 2026 bestaat onze wijkvereniging, de Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL-Leiden) maar liefst 50 jaar. Een halve eeuw betrokkenheid, verbondenheid en buurtplezier, dat vieren we graag met de bewoners. Daarom organiseren we het hele jaar door een gevarieerd programma vol activiteiten, deels exclusief voor leden.

Hier rechts een overzicht van wat er in ons lustrumjaar nog allemaal te beleven valt. Doe mee, samen maken we er een onvergetelijk jubileumjaar van. Het programma is te vinden op www.palleiden.nl. Daar kunt u zich ook aanmelden.

Dikkebandenrace in 2025 foto Carla van der Poel

Bent u nog geen lid? Meld u dan vandaag nog aan via palleiden.nl of info@palleiden.nl.

Jan Steen, een bekende wijkgenoot

- door Carla van der Poel

In 2026 wordt herdacht dat Jan Steen 400 jaar geleden in Leiden werd geboren. Vrijwel iedereen kent de uitdrukking 'een huishouden van Jan Steen', maar of er nou een relatie met de schilder is, daarover is men het niet eens. Jan Steen schilderde namelijk geen huishoudens waar het erg rommelig was. Hij schilderde wél vrolijke gezinnen. Mogelijk is er ooit een vergelijking gemaakt met de aard van sommige van zijn schilderijen en is zo het misverstand ontstaan.

Een echte Leidenaar

Jan Steen (1626-1679) is een echte Leidenaar. Zijn vader Havick Jansz. Steen was een succesvolle graanhandelaar en brouwer in Leiden. Jan bezocht de Latijnse school, ging in de leer bij de schilder Jan van Goyen (1596-1656) en vroeg hem om de hand van zijn dochter. Na het huwelijk verhuisde het paar naar Den Haag, waar Jan Steen mogelijk zijn schoonvader ging assisteren. Daarna probeerde hij in 1654 in Delft een brouwerij uit te baten, maar dat bleek geen succes - schilderen ging hem beter af. Jan Steen woonde van 1658 tot 1660 in Warmond, daarna nog korte tijd in Haarlem.

Na het overlijden van zijn vrouw keerde hij terug naar Leiden. Zijn vader had zijn kinderen in 1670 een pand in de poort links achter Langebrug 93 nagelaten. Jan nam dat van zijn broers over en ging er een herberg uitbaten, genaamd De Vrede. Zijn inmiddels tweede vrouw dreef er een handeltje in pens, die zij schuin tegenover op de markt in de Penshal verkocht.

foto Carla van der Poel

Hij overleed in 1679, zijn familie met schulden achterlatend. Zijn vrouw verkocht het huis in 1680.

Andere plaatsen in onze wijk die herinneren aan Jan Steen

In de Pieterskerk is bij een eerder jubileum in 1926 op een van de pilaren een gedenksteen aangebracht met de geboorte- en de sterfdatum van Jan Steen. Bij het koor is nog steeds het familiegraf van de Steenen te vinden. Het geboortehuis van Jan van Goyen is in de Schoolsteeg.

Vintage PAL Leiden

- door Marjolijn Pouw

Wat in 1973 begon als actiegroep tegen het plan van de gemeente om het speelpleintje aan de Pieterskerkgracht te bebouwen, groeide in 1976 uit tot de Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West, ofwel PAL Leiden. In dat GSM-loze tijdperk speelde communicatie op papier nog een belangrijke rol en al gauw verscheen de eerste Hart van de Stadkrant, aanvankelijk als pamflet en later als echte krant. Grafisch ontwerper Henk de Bruin, bewoner van een van de Pieterskerkhuisjes, knipte en plakte hem bij elkaar. De redactie zocht in oude Hart van de Stadkranten naar sporen van eerdere jubilea en frequente verzuchtingen, de fragmenten zijn ingekort.*

Twintig jaar wijkvereniging

Op 1 juni aanstaande viert de Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West haar twintigjarig bestaan. Zoals in elke twintig jarig durende betrekking of relatie, is de tijdsduur geen verdienste. Het gaat er om wat in die tijd is gepresteerd en bereikt. Ik gebruik bewust de termen 'jubileum' en 'vieren'. Daarmee geef ik aan dat de inspanningen van bestuursleden en andere vrijwilligers de afgelopen twee decennia hebben geleid tot resultaten waarop zij trots mogen zijn. Dat geldt zowel voor wat zij hebben helpen genezen als helpen voorkomen. Wat beweegt vrijwilligers om zich in te spannen voor een wijkvereniging? Uit ervaring kan ik weerleggen dat het zou zijn omdat vrijwilligers zich vervelen, in het nieuws willen komen of willen zeuren. Met de meeste inspanningen word je niet bekend, vrijwilligers hebben al weinig vrije tijd en ze willen geen zeurkrant samenstellen. (Hans van Gelderen, toen de voorzitter van PAL Leiden in de Hart van de Stadkrant nr. 78, mei 1996.)

Afscheid van Joop Gerritsen, voorzitter van 1976 tot 1996

Een periode van twintig jaar werk voor de wijkvereniging leek mij een goede aanleiding om eens naar iets anders uit te gaan kijken. Mijn grote dank gaat uit naar de manier waarop het bestuur afscheid van mij genomen heeft. Je staat toch een beetje raar te kijken als je zelf het middelpunt blijkt te zijn van een receptie. Ik ben zeer vereerd met het erelidmaatschap van de wijkvereniging, uitgedrukt in de prachtige door Floor van Gelderen gemaakte oranje (!) sjerp. Aangenaam verrast was ik door de actie van het bestuur naar het College van Burgemeester en Wethouders. Ik vond het

plezierig maar niet verdacht dat de heer van Rij (wethouder - red.) als oud bestuurslid op de receptie van de wijkvereniging aanwezig was. Des te groter was de verrassing dat ik uit zijn handen het beeldje van Cornelis Joppensz in ontvangst mocht nemen. Tenslotte zou ik tot het bestuur willen zeggen: ga door met het goede werk voor de wijk en haar bewoners want dat blijft nodig. Tegen de bewoners zeg ik: geef het bestuur ondersteuning en informatie, doe mee met een werkgroep of iets dergelijks, schrijf eens een stukje voor de wijkkrant. (Joop Gerritsen in de Hart van de Stadkrant nr. 79, september 1996.)

Leidse en landelijke geluiden Rumoer over de Startnota evenementenbeleid 1996

De schepper heeft ons uitgerust met oogleden voor als wij overdag een dutje willen doen. Een soortgelijke voorziening tot uitsluiting van akoestische stimuli ontbreekt helaas, tenzij wij genoeg willen nemen met een weinig subtiele prothese als de oordop. Ik heb een stel klaarliggen. De tekenen wijzen er op dat nieuwe generaties meer en meer resistent worden tegen geluidshinder. Deze resistentie berust op tijdens de volwassenwording optredende slijtage van het gehoororgaan bij individuen en op een evolutieproces bij de gehele menselijke soort. De meeste diersoorten zijn vanouds in staat om voor de overleving irrelevante stimuli te negeren. Men ziet dan ook dat kleine huisdieren tijdens een Leids Evenement gewoon doorslapen. De hiertoe benodigde psychische oorproppen geraken nu mutatie-gewijs ook in het bezit van de mensheid. Voor degenen echter die de evolutionaire boot hebben gemist, ziet het er slecht uit. Zij geraken steeds verder in de minderheid. Onze wijkvereniging biedt wellicht geen uitkomst voor deze minderheid, maar wel troost. Zij ijvert onverdroten tegen recreatieve overlast die de bewoners ondervinden van al dan niet door de Gemeente gesanctioneerde manifestaties. Rust is een basisrecht dat immuun behoort te zijn voor meerderheidsbesluiten op welk niveau dan ook genomen. De Gemeente Leiden ziet dat anders. In haar Startnota Evenementenbeleid van 1996 staat zij per locatie jaarlijks 12 evenementen toe die naar de ervaring van de gemeente zelf 'een fikse belasting van de leefomgeving ter plaatse zullen betekenen.' De vanzelfsprekendheid waarmee de Leidse bestuurders, aangevoerd door hun burgemeester, ons aan de decibellenfestijnen blootstellen, maakt moedeloos. De autoriteiten gaan er blijkbaar vanuit dat de bevolking zich suf verveelt en geanimeerd wordt door een openbaar aanbod van het soort lawaai dat in bijna elke kroeg, in elke huiskamer en in elke auto sowieso ruimschoots voorhanden is. Het economisch belang van de festiviteiten voor de stad, waarnaar gemakkelijk wordt verwezen, is nooit onderzocht. (Bestuurslid Carlo van Praag in de Hart van de Stadkrant nr. 97, september 1996.)

*Lees het interview met Henk de Bruin door Carla van der Poel in de Hart van de Stadkrant 170, april 2024. De Hart van de Stadkranten zijn vanaf nr. 16, winter 1978 op de website van PAL Leiden te vinden: www.palleiden.nl. Er ontbreken nog een paar jaargangen. Niet weggoeien als u ze bij de opruiming vindt, maar melden aan de redactie: redactiehvds@palleiden.nl. We halen ze graag op.

Eerste logo, ontworpen door Henk de Bruin

Gedenksteen boven de Gekroonde Liefdepoort, de toegang tot Langebrug 93, het 17de eeuwse huis waarnaar de poort is genoemd foto Sarah Hart

PAL LEIDEN

sinds 1976

VERENIGING VOOR
PIETERS- & ACADEMIEWIJK
EN LEVENDAAL-WEST

De Vereniging voor Pieters- & Academie-wijk en Levendaal-West (PAL Leiden) stelt zich ten doel de leefbaarheid in onze drie buurten van Leiden te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal acht jaar door de leden worden gekozen. Jaarlijks in april is er een ledenvergadering waarin het bestuur zich verantwoordt voor het reilen en zeilen van de vereniging. Jaarverslagen, statuten en reglementen zijn te vinden op onze website: www.palleiden.nl.

Postadres: PAL Leiden, Levendaal 6b, 2311 JL Leiden - email: info@palleiden.nl

Bank: NL47 INGB 0003 664 416 t.n.v. Vereniging voor Pieters- en Academiewijk Leiden. KvK: 40 445 179.

HART VAN DE STAD KRANT

De Hart van de Stad Krant is een uitgave van PAL Leiden. De krant verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 3000 exemplaren. Hij wordt verspreid onder de leden van de gemeenteraad, ligt ter inzage in het stadhuis, de OB, verschillende leestafels van cafés en wordt huis aan huis bezorgd. Kopij graag naar: redactiehvds@palleiden.nl.

DONATEURS

M.L.C. de Geus en VvE 't Kruytschip.

BESTUUR PAL Leiden

Ed Mol (voorzitter), Andre Schoorl (secretaris), Jan de Jong (penningmeester) en Thijs Scherjon (aspirant bestuurslid).

PAL NIEUWSBRIEF

De Nieuwsbrief wordt gemaakt door Ingeborg Mol. Aanmelden kan op: www.palleiden.nl.

BELANGRIJKE ADRESSEN

U kunt via de app **Mijn Gemeente** losse stoeptegels, defecte lantaarnpalen, omver gereden paaltjes, volle vuilcontainers en dergelijke melden. Melden kan ook via Gemeentelijke Diensten: 14 071 of digitaal: www.leiden.nl/melding.

Wijkagenten Eray Baygul en David Wattèl: 0900 88 44
Instagram: [politie_era_y_baygul](https://www.instagram.com/politie_era_y_baygul) en/of [politie_david_wattèl](https://www.instagram.com/politie_david_wattel)
Wijkboa Dion Kerstjens: 14 071

MEDEWERKERS

Redactie: Marjolijn Pouw (eindredactie), Charlotte Boschma, Corine Hendriks, Carla van der Poel en Els Olden (correctie).

Vaste medewerkers: Jacques van Alpen, Juun Arens (vormgeving krant), Sarah Hart (foto's), Hans Heestermans, Ed Mol, Edwin Orsel, José Plevier, Valerie Stallen, Ronald Timmermans en Roeland van Wely.

Bezorging: Rita Blankenberg, Jan Demper (organisatie), Sarah Hart, Aart Martin de Jong, José Plevier, Ank Poland, Marjolijn Pouw, Marlein van Raalte, Henk van der Wal en Gabi Huibregtse.

architectenbureau
ANTON DE GRUYL

AANKOOP BEGELEIDING - VERBOUW - RENOVATIE - RESTAURATIE

HOGEWOERD 149 2311HK LEIDEN TEL 071 5147984
info@antondegruy.nl www.antondegruy.nl

EKOPLAZA

DE BIOLOGISCHE SUPERMARKT
VAN LEIDEN

- Grootste biologische assortiment
- Hoogwaardige, betrouwbare en veilige producten
- Beste service en inspiratie voor een gezonde leefstijl

Ekoplaza Leiden | Breestraat 127

Look

O P T I E K

OOGMETING LENZEN BRILLEN

Breestraat 133
2311 CM Leiden
T. 071 512 22 13
www.lookoptiek.nl